

naše vezi

DECEMBER 2018 INTERNA IZDAJA, št. 77

ZDCIV SLOVENIJE, Dunajska 129, 1000 Ljubljana

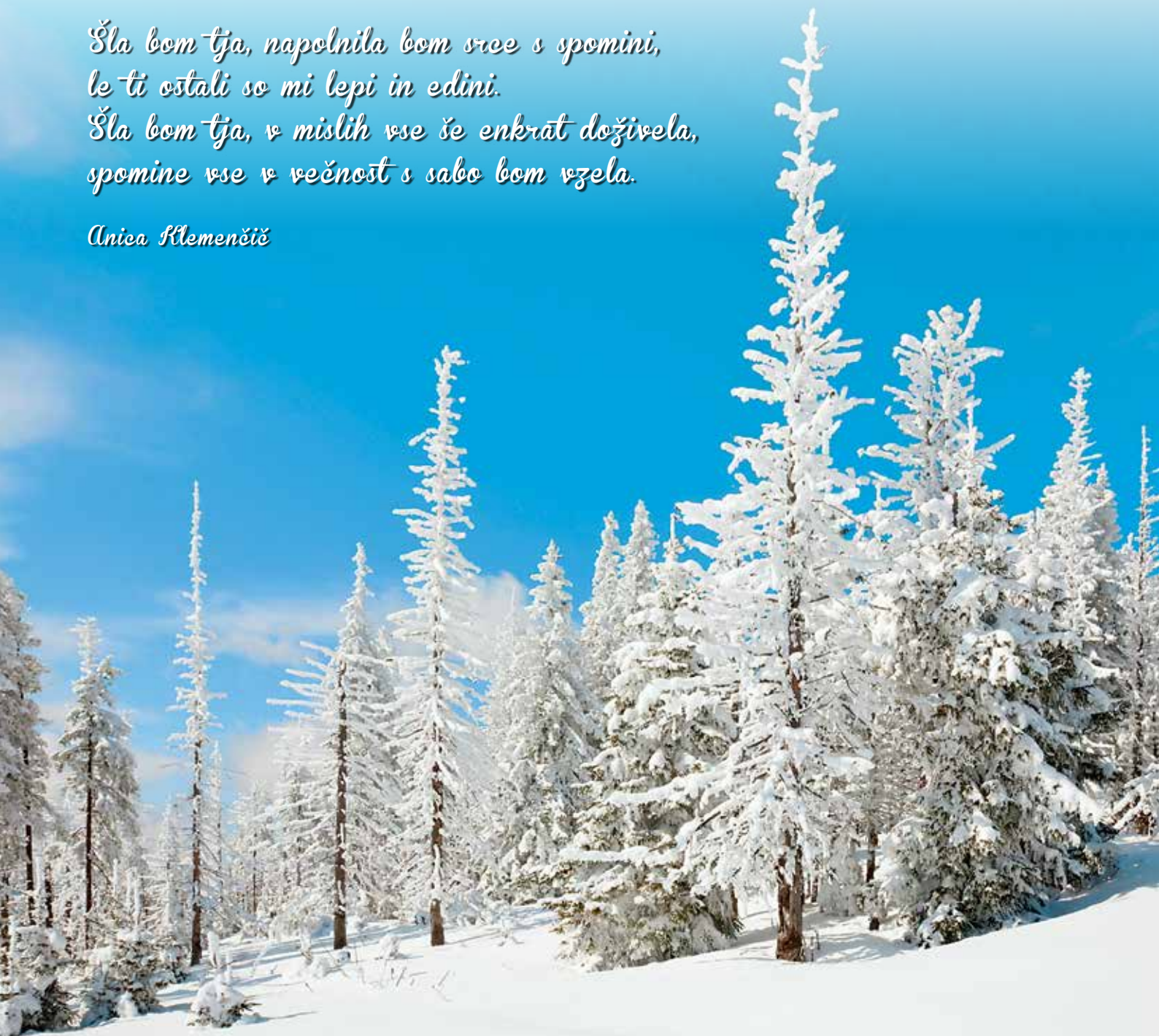
Poštnina plačana pri pošti 1102

ZVEZA DRUŠTEV
CIVILNIH
INVALIDOV VOJN
SLOVENIJE

*Šla bom tja, napolnila bom srce s spomini,
le ti ostali so mi lepi in edini.
Šla bom tja, v mislih vse še enkrat doživela,
spomine vse v večnost s sabo bom vzela.*

Anica Klemenčič

naše vezi

VSEBINA 77. ŠTEVILKE

aktualno

- 3 novoletni poslanci predsednikov zvez
- 4 dan invalidov
- 6 pohod za mir
- 7 skrb za starejše
- 9 morija prve svetovne vojne
- 12 junaštvo generala maistra
- 13 150 let taborskega gibanja
- 15 predavanja v društvih civ

naše zgodbe

- 16 gabre bogdanovič

iz naših društev

- 17 60 letnica dciv nova gorica
- 18 aktivnosti mdciv maribor
- 19 dvi notranjske obiskuje člane
- 19 vi celje nazdravlja novemu letu

poskrbimo zase

- 20 encimi

šport

- 22 tekmovanja civilnih invalidov vojn
- 23 tekmovanja vojnih invalidov

Izdajanje glasila omogoča
Fundacija za financiranje
invalidskih in humanitarnih
organizacij Slovenije.

IZDAJATELJA:

Zveza društev vojnih invalidov Slovenije in Zveza društev
civilnih invalidov vojn Slovenije

UREDNIŠTVO:

ZDCIV SLOVENIJE, Dunajska 129, 1000 Ljubljana,
tel.: 01/ 56 53 802, 01/ 56 53 803

GLAVNA UREDNICA:

Aleksandra Kerin-Kovač

ČLANI UREDNIŠKEGA ODBORA:

Vladimir Pegan, Bojan Černjak, Janez Štrbenc,
Andreja Rožič, Olga Skender

OBLIKOVANJE: Zavod Lupa design

TISK: ITAGRAF d.o.o.

Drage bralke in dragi bralci Naših vezi!

V letošnjem letu se je končala še ena obletnica, ki jo z dvema prispevkoma zaznamujemo tudi v Naših vezeh. 11. 11. 1918 ob 11. uri se je končala morija prve svetovne vojne. Ta je močno zaznamovala tudi slovensko ozemlje, pa ne zaradi soške fronte, ampak zaradi številnih padlih Slovencev, ki so se borili v vrstah vojskujočih se strani in zaradi hudega pomanjkanja, lakote in bolezni, ki ga prinesla med civilno prebivalstvo. Kakšno pomanjkanje osnovnih živil je pestilo prebivalstvo lahko preberete v članku Andreje Markovič, ki med drugim piše tudi o tem, kako so zaradi varčevanja z moko prepovedali izdelavo pekovskega peciva in natančno določili recept za peko kruha kot osnovnega živila, med drugim, koliko bele moke se še sme dodati vanj. Vendar ta racionalizacija vojakom na fronti ni kaj dosti pomagala, saj v nekaterih ohranjenih dnevnikih vojakov, ki so jih mnogo kasneje odkrili njihovi sorodniki, beremo o strašni lakoti, mrazu in trpljenju, ki so ga doživljali. Kot ugotavljajo zgodovinarji so se na frontah borili do zadnjega, zadnji vojak na zahodni fronti je padel ob 10.58, dve minuti pred začetkom premirja.

Po koncu prve svetovne vojne, v kateri smo izgubili generacije ljudi, svet ni zdržal niti 30 let in je že začel z novo vojno. Z razvojem tehnologije je ta bolj »beležena« in bolj živa, poleg tega pa so njeni pričevalci žal tudi številni civilni in vojni invalidi, ki o posledicah oboroženih spopadov pričajo zdajšnjim generacijam. Žal pa v današnjem svetu tudi žive priče grozot niso dovolj, da bi si svet prizadeval za odmik o oboroževalnih tekem.

Zgodovinarji lahko razkrijejo in odkrijejo veliko. Tako so nedavno na tiskovni konferenci predstavili bazo padlih slovenskih vojakov v prvi svetovni vojni. Za zdaj so identificirali več kot 26 tisoč slovenskih vojakov, delo pa še ni končano. Digitalna baza je prosto dostopna na <http://zv1.sistory.si/?lang=sl>, v njenem iskalniku pa lahko vsak prosto išče morebitne prednike, sorodnike, za katere ve, da so v času prve morije izginili na frontah velike vojne. Padli so identificirani z imeni in priimki, nekateri pa tudi s krajem bivanja in imenom enote, v kateri so se borili. Zgodovinarji so si pomagali s takratnimi časopisi, matičnimi in drugimi knjigami, v katerih so zapisi o prebivalstvu, in drugimi viri. Baza vključuje padle, pogrešane in umrle, ki so bili ubiti ali so izginili med služenjem v oboroženih silah in pomožnih vojaških formacijah, vključno s prostovoljci in vojnimi ujetniki, ali pa je bila njihova smrt posledica vojne. Časovno obdobje zajema podatke od 28. 7. 1914 do 4. 11. 1918, toda z vključitvijo umrlih zaradi posledic vojne po 4. 11. 1918, piše na spletni strani projekta. Baza vključuje samo vojake, projekt poimenovanja in prešteti žrtev, ki jih je prva vojna zaradi pomanjkanja zahtevala med civilnim prebivalstvom, pa ostaja morebitni projekt za prihodnost.

Zaradi časovne oddaljenosti in pomanjkanja zgodovinskih virov o prvi svetovni vojni in njenih posledicah, pa tudi ker so jo ob rob odrinili drugi zgodovinski procesi, nismo veliko razmišljali. V Sloveniji je v zavesti živela kot nekaj, kar se je dogajalo na soški fronti, čeprav je, kot so dokazali zgodovinarji, vplivala na vse slovensko prebivalstvo. Prav v luči teh, na novo osvetljenih dejstev, bi se morali zavedati globine mota civilnih invalidov vojn: »Nikoli več vojn« in prislunhiti zgodbam, ki nam jih pripovedujejo vojni invalidi, civilni invalidi vojn in vojni veterani, ljudje, ki so na lastni koži doživeli to, kar si nihče nikoli ne želi doživeti.

Bo leto 2019 leto prizadevanja za mir? S to željo vam želim veder začetek novega leta z mislijo na preteklost, ki naj ostane živa in upanjem, da se bodo ne le zanamci, ampak tudi naši sodobniki, sozdržavljani, sozemljani in predvsem tisti na pozicijah moči iz tega končno česa naučili.

Srečno!

Aleksandra K. Kovač, urednica Naših vezi

NOVOLETNI POSLANICI

Spoštovani kolegi vojni invalidi vseh kategorij in vaši svojci.

Ob novem letu, ki prihaja, vam brez besed izrekam vse tiste misli, besede in želje, ki si jih ob tej priliki izrečemo. V nadaljevanju pa sledi moj prispevek ob svetovnem dnevu invalidov.

Na pravkar minuli svetovni dan invalidov naj spregovorim še nekaj o vojnih invalidih pri nas.

O tem sem dolžan nekaj reči, potem ko ob samem dnevu invalidov nihče v državi, ki se oklicuje in trudi za ustvarjanje javnega mnenja, o tem javno ni posebej spregovoril: niti mediji niti politika niti državna uprava. Seveda se jim ne zdi potrebno; bi bilo iz konteksta, ni VEC aktualno.

Ustava RS, v 3. odst. 50 člena navaja: *»Vojnim veteranom in žrtvam vojnega nasilja je zagotovljeno posebno varstvo v skladu z zakonom.«*

Zakon o vojnih invalidih (ZVojI) v 1. členu, v 1. in 2. odstavku navaja: *»Vojni invalid je oseba, ki je v okoliščinah po tem zakonu, kot neposredno posledico teh okoliščin brez svoje krivde dobila najmanj 20-odstotno okvaro zdravja zaradi poškodbe ali bolezni ali poslabšanja bolezni, ki jo je imela že prej, ali za katero sicer ni mogoče zanesljivo ugotoviti, da so jo povzročile te okoliščine, vendar je mogoče sklepati, da so vojne razmere znatno vplivale, da se je pojavila.«*

Vojni invalid je vojaški vojni invalid, vojaški mirnodobni invalid in civilni invalid vojne.«

Človekova misel in njegova jasna vizija skupaj z ljubeznijo do tega, kar vidimo pred seboj v svojem duhu, je najmočnejša sila in gonilo za dobro življenje vsakega posameznika in celotne družbe. Tudi zavest širšega števila ljudi in javno mnenje se oblikujeta iz misli in vizije ljudi in medijev, ki to posredujejo.

Padlim, umorjenim in pobitim žrtvam vojn in vojnih okoliščin na slovenskih tleh politiki in mediji vedno posvečajo veliko pozornosti. Kar je zelo prav in pošteno od sedanje družbe.

Jaz pa sem prepričan, da je potrebno govoriti tudi o tistih žrtvah vojn in njihovih okoliščinah na naših tleh, o tistih ljudeh, ki smo izgubili oči, roke, noge ali bili drugače težko poškodovani kot mladi ljudje, zelo pogosto, kot otroci! Vsi vojni invalidi smo obsojeni na to trpljenje doživljenjsko!

Na eni strani je potrebno na to spomniti, ker je človeško pošteno in etično, da se tudi tem žrtvam vojn in vojnih okoliščin posveča posebna skrb in oblikuje pozitivna zavest in pozitivno javno mnenje v družbi. Na drugi strani pa se mi zdi še bolj pomembno, da kot *»živi trpeči spomeniki vojn«* držimo sedanji družbi sliko – ogledalo, da se lahko vedno znova osvešča, česa se ne sme početi, da se v bodoče takšne morije ne bo ponovilo, da bodoče družbe takšnih slik več ne bodo nosile s seboj.

Tistim v ožji ali širši asociaciji, ki tako radi prijemljejo za orožje in ga kopicijo ter so ga pripravljene tudi uporabiti; iz prve roke, ker smo to izkusili, povemo, da takšno početje povzroči veliko pobitih in pohabljenih nedolžnih ljudi. Verjetnost je, da se tudi oni sami znajdejo med njimi. Navzkrižja interesov pa je še vedno potrebno rešiti dogovorno. Bodoča družba brez vojn se ne zdi več tako utopična. Pogoj pa je, da večina Zemljanov usmeri svoje misli, da oblikuje zavest o brezpogojnem dogovornem razreševanju navzkrižnih interesov ljudi.

Moja dva otroka, stara več kot 50 let pravita: *»Tako dobrih pogojev, kot jih imamo v našem življenju, jih v Sloveniji še nikoli ni bilo!«* Ljubi moji, zakaj mislite, da je tako? MIR JE. To je tisto. Jaz pa želim, da bo tako tudi za moje vnuke, pravnuke in naprej. Tako vabim, pozivam vse misleče, oblikujmo svoje misli in zavest za oblikovanje vizije, kakšna bo družba brez vojn. Takrat, ko bo več kot 50 odstotkov Zemljanov tako razmišljalo, bo to uspelo.

Adolf Videnšek,
predsednik ZDCIVS

Spoštovani vojni invalidi, članice in člani naših društev!

Prisrčen pozdrav vsem, še posebej članicam in članom društev vojnih invalidov in svojcem naših članov, ki skrbite za invalide. Približal se nam je konec leta 2018, smo že v veselem decembru. Ob vsakoletnem pregledu dogodkov odhajajočega leta ugotavljamo, kaj smo in česa še nismo postorili. Čas tako hiti, da nas v marsičem prehiteva.

Že pred leti je zloglasni ZUJF grobo posegel v naše pravice in nam ukinil pravico do zdravljenja v zdravilišču, ki izhaja iz pravic po zakonu o vojnih invalidih in žrtvah vojnega nasilja. Nekaterim kategorijam žrtev vojnega nasilja so bile kasneje nekatere pravice vrnjene, za vojne in civilne invalide vojn pa ne. Kljub temu, da neprestano opozarjamo na to neskladnost, ostaja pristojno ministrstvo gluho za nam storjeno krivico in naše težave.

Podobno je z našimi invalidninami in pokojninami. Že več kot desetletje odmerne osnove za izračun teh ne sledijo rasti življenjskih stroškov. Res je bilo med tem časom nekaj kozmetičnih popravkov, vendar smo bili starejša, upokojska populacija in žrtve vojnega nasilja v tem času pri prejemkih občutno prikrajšani. Kljub minimalnim dvigom najnižjih osebnih prejemkov postajamo obubožana in revna

populacija, kar nas še posebej žalosti.

Kako bo v bodoče, ne vemo. Pred kratkim je bil sestanek predstavnikov vseh invalidskih organizacij s trenutno ministrico, kjer smo ji predstavili naše težave in poglede na naš položaj, ki je vse prej kot dober. Žal, kakšnega oprijemljivega odgovora nismo dobili.

Čeprav naš položaj ni rožnat, stopimo v novo leto z optimizmom in s pozitivnimi pričakovanji. Od nove vlade in ministrice pričakujemo, da bo sposobna prisluhni našim predlogom in da bo začela z reševanjem nakopičenih težav, ki jih prejšnja vlada ni razrešila.

To je naša želja, to je naš cilj za v prihodnje! Čaka nas torej delo in sodelovanje, predvsem z vami, spoštovani vojni invalidi, člani društev in svojci invalidov.

Ameriški pisatelj Mark Twain, je nekoč zapisal:

"Daj vsakemu dnevu priložnost, da bo najlepši dan v tvojem življenju."

Spoštovani, s to mislijo vam želim, da bi vas v prihodnjem letu spremljalo čim več sreče, veliko zdravja, uspehov in osebnega zadovoljstva.

Vsem vam voščim srečno v letu 2019!

Janez Podržaj, predsednik ZDVIS

OB MEDNARODNEM DNEVU INVALIDOV – 3. DECEMBRU

Predsednik države Borut Pahor, predsednik državnega zbora Dejan Židan in predsednik vlade Marjan Šarec so konec novembra, ob mednarodnem dnevu invalidov, ki ga zaznamujemo 3. decembra, sprejeli predstavnike invalidskih organizacij v Sloveniji.

Združeni narodi (OZN) so namreč oktobra 1992 z resolucijo razglasili 3. december za mednarodni dan invalidov. Letošnje leto s sloganom »Skupaj gremo naprej« zaznamuje enotnost in slog v delovanju vseh življenjsko-družbenih procesov, v sodelovanju ljudi, institucij, skupaj z državo. Osnovno vodilo je, da bi združeni omogočili boljše in uspešnejše predvsem pa pravičnejše življenje invalidov. To je tudi zaveza, ki jo je Slovenija dala pred 10 leti, ko

je v državnem zboru ratificirala Konvencijo ZN o pravicah invalidov.

Sprejema so se udeležili predsednika obeh zvez, Adolf Videnšek in Janez Podržaj, generalni sekretar zveze vojnih invalidov Vladimir Pegan in Jože Zupanc, kot predsednik Evropske zveze invalidov vojn. Predsednik Nacionalnega sveta invalidskih organizacij Slovenije in Sveta za invalide Republike Slovenije Dane Kastelic je v nagovoru predstavnikov države med drugim povedal: »... da slovenski invalidi ugotavljamo, da nas obkroža veliko predpisov in deklarativnega balasta. Medtem v invalidskih organizacijah in invalidi sami postajamo resno zaskrbljeni, saj se sredstva namenjena socialnovarstvenim programom

zmanjšujejo. Kljub temu, da se je v teh desetih letih sprejelo kar nekaj dobrih sistemskih rešitev za invalide, naj omenim Zakon za izenačevanje možnosti invalidov, Zakon o osebni asistenci in Zakon o socialnem vključevanju invalidov, ugotavljamo, da se Konvencija ZN-ja o pravicah invalidov ne uresničuje v zadostni meri in je raven uresničevanja pravic invalidov glede na možnosti veliko prenizka. Po podatkih Statističnega urada RS se razmere na področju invalidskega in socialnega varstva slabšajo. Še leta 2000 je bil delež izdatkov za socialno zaščito in invalidnost v BDP-ju 2,1 odstoten, leta 2016 pa je ta zaščita upadla na 1,2 odstotka BDP-ja. Prav tako se kaže upad v strukturi deležev za socialno zaščito po vrstah, kjer je strukturni delež za invalidnost leta 2000 znašal 9 odstotkov, leta 2016 pa je upadel že na 5,3 odstotka. Tudi na podlagi teh dejstev ugotavljamo, da je med invalidi visoka stopnja revščine in socialne izključenosti.

Nemudoma je treba dvigniti tudi invalidnine, dodatek za pomoč in postrežbo in druge prejemke, ki se že nekaj let ne usklajujejo niti z rastjo življenjskih stroškov. Zmanjšuje se obseg financiranja posebnih socialnih programov invalidskih organizacij, s katerimi se uresničujejo človekove pravice invalidov. Po drugi strani pa država vedno več obveznosti prelaga na invalidske organizacije, hkrati pa ne zagotavlja dodatnih sredstev. Zato je potrebno v najkrajšem času zagotoviti stabilno in trajnostno financiranje posebnih socialnih programov invalidskih organizacij, preko Fundacije invalidskih in humanitarnih organizacij. Slednja se je dvajset let skupaj z državo in civilno družbo gradila in

oblikovala za izboljšanje socialnega položaja ranljivih skupin državljanov.

V invalidskih organizacijah tudi ugotavljamo, da ni zadostnega posvetovanja z nami v postopkih priprave in izvajanja zakonodaje in politik. Tu imam v mislih aktivno soodločanje, ne samo da smo invalidi v posameznih delovnih skupinah prisotni, da je formi zadoščeno, potem pa preglasovani, tu upravičeno pričakujemo, da se bodo v prihodnje odločitve sprejemale s konsenzom, ne s pozicije moči. Nenazadnje smo invalidi ustavno zaščiteni skupina državljanov, zato želimo, da se dosledno spoštuje obveza o temeljitem posvetovanju s predstavniki invalidov v vseh segmentih in da se spoštuje načelo 'Nič o invalidih brez invalidov'.

Na ogroženost človekovih pravic invalidov v Sloveniji opozarja tudi Odbor ZN-ja o pravicah invalidov, ki je aprila letos objavil svoje zaključne ugotovitve, v katerih je bil odbor zelo kritičen do izvajanja Konvencije o pravicah invalidov v Republiki Sloveniji. Pri tem je opozoril, da država v desetletnem času od podpisa konvencije še vedno ni zagotovila delovanja neodvisnega delovnega telesa, ki bi spremljalo uresničevanje konvencije, in k čemur se je država s pristopom tudi zavezala (v 33. členu). Svoj nagovor je sklenil z jasnim stališčem, da invalidsko gibanje v Sloveniji ni mrtvo ter da invalidi v svojem življenju uspešno premagujejo različne ovire, vendar so v primeru postavljanja novih ovir, svoje nestrinjanje dolžni tudi jasno in javno pokazati.

Andreja Rožič in Vladimir Pegan

POHOD ZA MIR

Na mednarodni dan miru, 21. september, je v Ljubljani med 11. in 13. uro potekal Pohod za mir 2018. Simbolni pohod se je začel pred Moderno galerijo, šel po Cankarjevi in Čopovi ulici mimo Prešernovega trga in se končal pred Mestno občino Ljubljana na Mestnem trgu. Tema letošnjega dneva je bila »Pravica do miru – ob 70-letnici Splošne deklaracije človekovih pravic«.

Pohod za mir organizirajo veteranske in domoljubne organizacije: Zveza združenj borcev za vrednote NOB Slovenije, Zveza društev vojnih invalidov Slovenije, Zveza veteranov vojne za Slovenijo in Zveza policijskih veteranskih društev Sever. Te organizacije so članice Svetovne federacije veteranov, v kateri usklajeno zastopajo interese slovenskih vojnih veteranov in usklajeno izvajajo skupne aktivnosti federacije. Pohod za mir je skupna aktivnost vseh članic svetovne federacije veteranov. Izvaja se 21. septembra po enakem scenariju v vseh prestolnicah držav, katerih veterani so člani svetovne federacije. Najpomembnejši del scenarija so branje poslanice generalnega sekretarja OZN-a, minuta tišine za padle bojovnike v vseh vojnah ob 12. uri in nacionalno mirovno sporočilo.

Letošnje mirovno sporočilo je podal Tone Partljič, slovenski pisatelj, dramatik, učitelj, scenarist in komediograf, ki je v nagovoru poudaril, da mir žal ne pride sam od sebe, da si je zanj treba ves čas prizadevati. Z mirom je pogosto tako kot z zdravjem, dokler ga imaš, ga ne ceniš dovolj ali ga sploh ne opaziš. Šele ko se skrha, bi dal vse na svetu, da se povrne. V nagovoru se je dotaknil več vojn iz pretekle zgodovine in opozoril na njihove absurdne posledice. »Če se ne bomo mi, ki mislimo, da je mir edina možnost za človeštvo, oglašali in množili, da nas bo vedno več, da nas bo za pol Ljubljane tukaj, bodo tisti, ki potrebujejo vojno, se vsak dan bolj

oborožujejo in preizkušajo orožje, zmagali. Mi pa mislimo, da živimo v mirnem času in ni treba narediti nič – nasprotno!« je opozoril Partljič. Kritično se je obregnil na potrebo držav po nenehnem oboroževanju, na milijone sredstev in ljudi, ki so vključeni v ohranjanje interesa držav za to. Povedal je, da 90 odstotkov prebivalstva odgovarja, da se počutijo varne, če je država dobro oborožena. »No comment, ne bom komentiral, hočem reči le to, da je mir v nevarnosti, v parlamentu bi morali več govoriti o miru, manj pa o odstotkih za oboroževanje, pa mi je jasno, da ga potrebujemo,« je sklenil misel. Opozoril je na sovražni govor, ki se zažira v vse pore življenja. Sovražni govor je bil eden od pomembnih dejavnikov za vzplamtenje najgrozovitejših dejanj človeštva. Mir sam po sebi žal ne pride, zanj si je treba nenehno prizadevati, tudi z gibanji za miroljubno sobivanje. Treba je govoriti o pomenu miru, govoriti vsak dan, biti glasen vsak dan. Udeležence pohoda je pozdravil tudi ljubljanski župan Zoran Jankovič, ki je poudaril, da mir kot vrednota živi s sprejemanjem različnosti, medsebojnim spoštovanjem, v sobivanju v sožitju kljub raznolikosti. Poudaril je, da se je treba zoperstaviti kakršnemukoli nasilju. Vsem je zaželel, da bi bili glasniki miru.

Na Mestnem trgu v Ljubljani so prebrali tudi poslanico ob dnevu miru generalnega sekretarja OZN-a Antonia Guterresa, ob 12. uri je sledila minuta molka za žrtve vseh vojn na svetu, dogodek pa je sklenil nastop Orkestra slovenske policije in Mešanega pevskega zbora Veter.

Veteranske in domoljubne organizacije si želijo dvigniti zavedanje o strpnosti, sožitju, sodelovanju in sprejemanju drugačnosti, kar bo pripomoglo, da nam bo šlo v prihodnosti bolje in bolje.

Andreja Markovič

IZZIVI NA PODROČJU SKRBI ZA STAREJŠE

Začetek oktobra že tradicionalno zaznamuje edinstvena prireditev za starejše, Festival za tretje življenjsko obdobje (F3ŽO). Letošnji, ki je potekal v Cankarjevem domu v Ljubljani, je bil že osemnajsti in ga je obiskalo 17.500 obiskovalcev iz vse Slovenije. Časovno in vsebinsko se festival navezuje na 1. oktober, ki je mednarodni dan starejših.

MEDGENERACIJSKO SODELOVANJE

Festival je prostor povezovanja, izmenjave idej in ustvarjanja, posvečen aktivnemu staranju, izboljšanju kakovosti življenja starejših in uresničevanju solidarnosti med generacijami. Obiskovalci, predvsem starejši, so si lahko v treh festivalskih dneh ogledali ponudbo več kot 160 razstavljalcev, se udeležili več kot 50 izobraževalnih dogodkov in desetih delavnic v Odprti delavnici. Dva odra sta postregla z več kot 130 plesnimi in glasbenimi nastopi, številni obiskovalci pa so se z veseljem udeležili tudi uradnega odprtja, 10. večera pesmi in plesa, 43. državnega srečanja pevskih zborov društev upokojencev, predstave Čaj za dve in slovesnega zaključka festivala, ki so potekali v Linhartovi dvorani.

Rdeča nit letošnjega festivala so bile teme bivanja in sobivanja starejših, kulture staranja in kakovost življenja starejših pod krovnim sloganom »*Vsi smo ena generacija*«, s katerim je poudarjeno, da družbo skupaj soustvarjamo prav vse, med seboj povezane in soodvisne generacije, da smo vsi eno in da moramo skrbeti drug za drugega. Za sobivanje v sožitju sta še kako pomembni medgeneracijsko sodelovanje in solidarnost.

Sožitje pomeni, da vztrajamo skupaj tudi takrat, ko nam ne gre vse po načrtih, da si pomagamo in skrbimo za tiste, ki so pomoči potrebni. Pri tem pa ne mislim samo na starejše, ne mislim samo na bolne in onemogle, skrbi smo potrebni vsi. In tako kot mi lahko pomagamo starejšim, lahko tudi starejši pomagajo nam z izkušnjami, nasveti in včasih preprosto s tem, da so z nami in nas poslušajo.

Prav s tega vidika med cilji, ki si jih vsakokrat zastavi festival, posebej izpostavljam zagotavljanje spodbudnega podpornega okolja za bolj kakovostno življenje v tretjem življenjskem obdobju in medgene-

racijsko sodelovanje ter spodbujanje zanimanja širše javnosti za dejavnosti in organizacije starejše populacije, predvsem pa njeno aktivno vključevanje v različna področja življenja. Pri tem gre na eni strani za ustvarjanje in izboljšanje pogojev delovanja organizacij, ki izvajajo aktivnosti za starejše in na drugi strani zavest o vrednosti starejših, njihovega znanja, izkušenj, vrednot ...

IZZIVI NA PODROČJU SKRBI ZA STAREJŠE INVALIDE

Po podatkih Statističnega urada RS (SURS 1) se delež starejših (starih 65 ali več let) v Sloveniji, tako kot v drugih razvitih državah, povečuje; leta 2010 je bilo starejšega 16,5 odstotka, 1. 1. 2018 pa že 19,4 odstotka prebivalstva Slovenije. Staranju z invalidnostjo posebno pozornost posveča 13. člen Akcijskega programa za invalide (API).

V Sloveniji je razvitih več oblik skupnostne oskrbe. Med formalne oblike sodijo pomoč na domu, družinski pomočnik, oskrbovana stanovanja, socialni servis, med neformalne pa sodijo neformalna pomoč družine, sorodnikov in sosedov, pomoč nevladnih organizacij. Skupnostna storitev, ki je za starejše izjemnega pomena, je storitev pomoč na domu. Po podatkih Inštituta RS za socialno varstvo (IRSSV) je bilo v letu 2017 v to storitev vključenih 7.734 ljudi, in sicer 66 odstotkov žensk in 34 odstotkov moških. 88 odstotkov vseh je bilo starejših od 65 let, 6 odstotkov je bilo invalidov in 7 odstotkov kronično bolnih in z dolgotrajnimi okvarami zdravja. Od slednjih je bilo 80 odstotkov mlajših od 65 let, 18 odstotkov starih med 65 in 80 in 2 odstotka starejših od 80 let. Priča-kuje se, da se bo zadnja skupina uporabnikov povečala. Z vidika načrtovanja ustrezne skrbi za starejše invalide je treba premišljeno uveljavljati pravico do osebne asistencije in tudi razvoj varstveno-delovnih centrov (VDC) in centrov za usposabljanje, delo in varstvo (CUDV). Inštitut ugotavlja, da prav staranje populacije v teh ustanovah predstavlja velik izziv za oblikovanje novih storitev. Veliko težavo predstavlja tudi šibak socialni položaj starejših. Stopnja tveganja revščine starejših je bila leta 2016 17,6-odstotna, 2017 je pod pragom revščine živelo 78 tisoč oziroma 15,9 odstotka vseh upokojencev.

Skupnost socialnih zavodov Slovenije opozarja, da formalne skupnostne storitve niso dostopne vsem, ki jih potrebujejo. Prav tako opozarja na diskriminacijo starejših, ki zaradi bolezni in starostne oslabelosti potrebujejo več pomoči, in njihovih bližnjih. »Ko govorimo o pravicah starejših v Sloveniji, se ne moremo izogniti dejstvu, da trenuten sistem diskriminira starejše, ki zaradi bolezni ali starostne oslabelosti potrebujejo več zdravstvenih storitev in pomoči. Čeprav so vse življenje plačevali zdravstveno zavarovanje, ob odpustu iz bolnišnice namreč nanje prenesemo levji delež višjih stroškov za storitve, ki jih potrebujejo. Gre za izrazito nepravičen sistem, ki mnogim preprečuje dostop do pomoči, ki jo potrebujejo za dostojanstveno življenje. Nesprejemljivo je, da finančno dodatno kaznujemo ravnostne starostnike, ki se soočajo z večjo potrebo po tuji pomoči pri dnevni opravih,« je povedal Jaka Bizjak, sekretar Skupnosti socialnih zavodov Slovenije.

Zgovoren je tudi podatek Statističnega urada, da je imelo 70 odstotkov varovancev domov za starostnike v letu 2017 dohodke, ki bi zadoščali za plačilo celoletne povprečne osnovne oskrbe, 22 odstotkov pa bi zmoglo plačati tudi najdražjo osnovno oskrbo. Na drugi strani je bilo 132 varovancev brez vsakega lastnega dohodka, 13 odstotkov pa bi jih lahko krilo stroške oskrbe v najcenejšem domu. Pokojnine predstavljajo 80 odstotkov vseh dohodkov varovancev domov za starostnike. Smo ena izmed redkih držav, kjer so svojci skoraj samodejno prisiljeni (do) plačevati za institucionalno oskrbo. Tako se starejši nemalokrat počutijo kot breme svojim otrokom in tudi zato ne uporabljajo storitev, ki jih potrebujejo. Problem institucionalnega varstva nekaterih skupin starejših invalidov je tudi v tem, da zavodi/domovi niso ustrezno opremljeni (arhitekturne in komunikacijske ovire).

Vojni invalidi se poleg invalidnosti soočajo s staranjem in s tem povezanimi, velikokrat negativnimi okoliščinami. Letos zaznamujemo 70-letnico Splošne deklaracije človekovih pravic in tudi 10-letnico ratifikacije Konvencije o pravicah invalidov.

Obletnice so vedno priložnost za osveščanje o stanju in spodbudi odgovornih, da se na področju dolgotrajne oskrbe naredi prepotreben korak naprej. Staranje namreč ne sme zmanjšati temeljnih pravic posameznika,

saj so te nepogrešljive za polno vključenost v družbo in s tem tudi za dostojanstvo in kakovostno življenje.

Andreja Markovič

NAŠ PLANET

**Naš planet je lep dragulj modrikasto zelen,
obdan z lesketajočimi kristali,
na črn žamet položen.
Na njem so čudeži nastali.**

**Sončev plameneč pogled ima pomen:
Zenica modrega očesa svet ogreva,
zato je vzniklo toliko življenja:
s toploto še skrivnostno energijo seva.**

**Nešteto bitij je ustvarila ta sila:
težko, težko je razumeti;
a moči življenjskih ni enako razdelila.
Meni je odmerila veliko desetletij.**

**Od veselja do življenja sem gorela.
Ugašala me ni nikakršna ovira.
S tem se je nabralo že preveč pepela,
ogenj v njem duši se in zamira.**

**Pod pepelom pa le še tli:
svetloba ne obliva več narave krasne,
ni prasketajočih isker več, se že temni –
nekoč povsem ugasne ...**

**Kaj pa ptič Fenix, ki je iz pepela vstal,
vzletel v prostost – o, to si tudi mi želimo –
pel svobodi v pozdrav ...
Tudi z nami bo tako -- recimo ...**

Jelka Vuk Novakovič

GOSPODARSKE IN ŽIVLJENJSKE RAZMERE V PRVI SVETOVNI VOJNI

Prva svetovna vojna je bila totalna vojna. To pomeni, da je bilo življenje in delo podrejeno vojnim zahtevam. Vlada je na podlagi zakona prevzela nadzor nad gospodarstvom, ki je bilo prilagojeno vojnim razmeram in potrebam. V avstrijskem delu Avstro-Ogrske monarhije je bilo mobiliziranih 60 odstotkov moških med 18. in 35. letom starosti. Po zakonu o služenju vojaške dolžnosti je bilo celotno prebivalstvo in gospodarstvo na voljo vojski, vsa proizvodnja in zaposleni so bili pod vojaškim nadzorom, glavne panoge: železnica, pošta, telegraf so delale izključno za vojsko. Ustanovljeni so bili številni novi uradi in centrale za urejanje gospodarskega življenja, za nabavo surovin in življenjskih potrebščin. Takšni so bili denimo Centrala za prehrano, krmo in bombaž, Centrala za vojne kovine, Vojni žitoprometni zavod in drugi. Veljala je zapora bančnih hranilnih vlog, obresti na posojila so bile visoke, razglašen je bil moratorij na dolgove vpoklicanih vojakov.

»Pozor! Glasom ministrske naredbe z dne 23.9.1915, št. 283 drž. zak., so v korist vojaškemu erarju zasežene razne kovine. Te kovine pa nekateri trgovci še vedno prodajajo in s tem oškodujejo vojaški erar. Prizadeti se opozarjajo, da se bodo oblasti prepričale in kdor je kaj pogrešil bode brez vsakega obzira občutno kaznovan.«
(Slovenski narod, št. 266, 7. 11. 1915)

V Ljubljani in okolici so bile od leta 1915 organizirane vojaške delavnice V. armade. Bile so v Šiški, na Vodmatu v Mostah, Šentvidu in tudi na Vrhniki in so delovale za potrebe v Posočju. Delavnice so bile gospodarski sistem, v katerem so bile različne proizvodne enote vključene v gospodarsko celoto, ki je zagotavljala nemoteno preskrbo avstro-ogrške vojske. V tem sistemu so delovale: lesne, usnjarske, kovaške, kleparske, kolarske, šiviljske in druge delavnice. Izdelovali so tudi vrvi, sedla, sode, proizvajali in popravljali so čevlje, obstajale so barvarna, pralnica in likalnica perila. V vojaških delavnicah so poleg vojakov delali številni ujetniki, od civilnega prebivalstva pa največ ženske.

V vseh slovenskih deželah monarhije so vladale izjemno slabe gospodarske in življenjske razmere. Za

preskrbo prebivalstva je bilo uvedeno organizirano preskrbovanje z življenjskimi potrebščinami, t. i. aprovizacija, uvedena je bila racionirana preskrba, za živila in za nujne življenjske potrebščine so izdajali nakaznice.

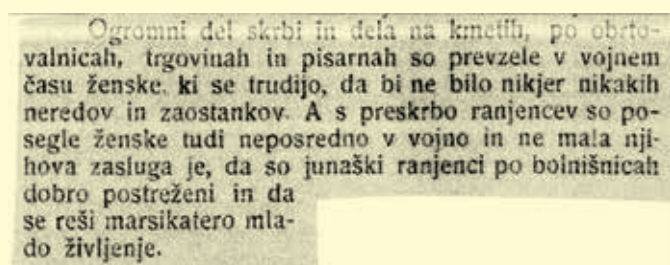
Pozivi k varčevanju z živili, kurivom, soljo, oljem, moko in kruhom so postali vsakodnevna spremljevalka vojne. Februarja 1915 so oblasti odredile omejeno porabo krušne moke, spomladi so bile uvedene krušne nakaznice za kmečko prebivalstvo. Vsa pomembna živila in kruh so kmalu začeli prodajati na karte. Načrtno varčevanje in zmanjševanje količine živil so spremljali popisi in rekvizicije. Tržnice, trgovine in mesnice so bile vse bolj drage in prazne, pšenična moka je izginila iz prodaje. Zaradi številnih primesi je kruh postajal vse težje prebavljiv, »nizek in razpadljiv«, sodobniki so ga imenovali vojni kruh oz. »Kriegsbrot«. V časopisih so objavljali recepte za pripravo dovolj

Razmeram, ki so se zaradi vojne, zelo spremenile, so se prilagajali tako kmetje, meščani, delavci, trgovci in drugi. Zgovorna je primerjava oglasa v časopisu Tedenske slike, kako je trgovec svojo ponudbo v dveh mesecih prilagodil vojnim potrebam. Vir: Tedenske slike, št. 1, 12. 8. 1914 in Tedenske slike, št. 9, 7. 10. 1914

kalorične hrane s strogo odmerjenimi sestavinami, na primer recept za Šartelj iz vojne moke (Tedenske slike, št. 44, 17. 11. 1915)

»Nova naredba za sestavljanje moke za peko. Wiener Zeitung od 1. februarja priobčuje ministrsko odredbo, s katero se izdajajo novi predpisi o izdelovanju in prodajanju kruha in peciva. Nova naredba prepoveduje v polnem obsegu uporabo fine pšenične moke za pecivo in pšenične moke za kuhanje pri izdelavi kruha. V bodoče sme v moki za izdelovanje kruha biti samo do 50 odstotkov pšenične kruhove moke, pšenične enovrstne moke ali ržene moke, ali pa poljubne mešanice teh mok; drugo polovico morajo tvoriti nadomestila (surogati) in sicer: ječmenova, koruzna, ovsena, riževa, krompirjeva valjčna moka in krompirjeva skrobovina in zmečkan krompir. Dovoljeno je tudi primešati sladkorja, in sicer do 5 odstotkov teže zmešane moke. Naredba omejuje nadalje izdelovanje drobnega peciva (...). Ta naredba ima na misli nemoteno vzdrževanje in preskrbo prebivalstva s pšenično in rženo moko do prihodnje žetve, da se izjalovi namera naših sovražnikov, ki nas

Pomanjkanje delovne sile so zapolnjevali z zaposlovanjem žensk, otrok, ujetnikov in beguncev, s podaljšanjem delovnega časa, s preklicem zakona o prepovedi nedeljskega in prazničnega dela.

Vir: Tedenske slike, št. 12, 28. 10. 191

Izkaznica za mast in druge izdelke, vir: Muzej novejšje zgodovine Slovenije

hočejo izstradati. Naredba stopi v veljavo 6. februarja 1915. Istodobno se določa najvišja cena za metrski stot krompirjevega škroba 50 K.«

(Delavec, št. 13, 6. 2. 1915)

»Prepoved finega belega peciva na Štajerskem. Štajerska namestnija je prepovedala pekomo in slaščičarjem izdelovanje belega peciva na kvasu ali s surovim maslom, kakor so šartlji, potice, krofi itd. Namestnija hoče tudi s to odredbo omejiti porabo pšenične moke.«

(Delavec, št. 13, 6. 2. 1915)

V začetku leta 1916 je bila omejena poraba sladkorja, poraba mesa pa je bila sprva urejena s t. i. brezmesnimi dnevi, od jeseni 1916 pa so meso prodajali le še na karte, celo za krompir so bile uvedene nakaznice.

»Deželna vlada za Kranjsko je do preklica določila ceno petroleju 50 v liter.«

(Delavec, šte. 5, 12. 12. 1914)

Leta 1916 je prehrambna kriza dosegla enega od vrhuncev. Lakota je seveda posebej pritiskala nižje sloje v mestih. Vse manj se je dobivalo za denar in vse več z blagovno menjavo. Velika stiska je bila s petrolejem in tobakom, izdelovali in prodajali so vse več industrijskih nadomestkov za živila. Značilnost vojnega vsakdana so bili pozivi k varčevanju in nabi-ranju užitnih plodov.

»Žitni monopol? Prav dolgo časa se že posvetujeta avstrijska in ogrska vlada glede preskrbovanja prebivalstva in vojaštva z žitom in moko. Odpravljena je bila carina med Avstrijo in Ogrsko, določene so bile večkrat najvišje cene, izšla je naredba, ki preprečuje peko belega kruha. Žitne zaloge so bile že večkrat popisane. Vse te naredbe pa niso preprečile draginje in tudi niso zagotavljanje rednega preskrbljevanja prebivalstva z žitom in moko. (...) Pravijo, da je žita že toliko v monarhiji, da bo zadostovalo do žetve. (...) prišli so do zaključka, da more sedanjo prekrbljevalno krizo rešiti le monopol, državni monopol, ki se raztegne na obe državni polovici ter se tudi dosledno izvede.«

(Delavec, št. 13, 6. 2. 1915)

»Zaplemba žitnih zalog na Moravskem. Moravsko namestništvo je odredilo, da se zaplenijo vse zaloge žita in moke po celi Moravski. Od drugod še nismo čuli takih vesti.«

(Delavec, št. 13, 6. 2. 1915)

Za revnejše sloje prebivalstva so v drugi polovici leta 1917 uvedli nakaznice za obutev in obleko, ostalo prebivalstvo se je moralo oskrbovati na prostem trgu, kjer so vladale visoke cene, ter »zakoni« črnega trga in vojnega dobičkarstva. V zadnjem letu vojne je sistem aprovizacije popolnoma razpadel. Stanje na podeželju je bilo izredno slabo. Letine so bile v letih vojne slabe, vremenske razmere pa tako neugodne, da je bilo stanje že povsem brezupno. Primanjkovalo je delovne sile, ni bilo vprežne živine, zaradi česar so bili ženske, otroci in ostareli prisiljeni opravljati težaška in pretežka dela. Kmetje so morali po maksimiranih cenah prodajati državnim uradom presežke mesa, žita in krompirja. Eden največjih problemov podeželskega prebivalstva so bile rekvizicije oziroma odvzem premičnin zaradi nujnih potreb vojske.

»Znižanje izmere sladkorja. Iz Budimpešte poročajo: Še le nedavno se je izmera sladkorja znižala za 25 odstotkov. V kratkem pa se bo izmera sladkorja še dalje znižala, ker se zaradi pomanjkanja premoga ni moglo predelati štirih milijonov merskih stotov sladkorne repe in se je repa pokvarila.«

(Tedenske slike, št. 5, 30. 1. 1918)

»Nemčija nam pošlje moko? Z Dunaja poročajo, da je Nemčija zadnje dni obljubila Avstriji 450 vagonov moke. Del te moke je že došel na Dunaj. To je enkratna podpora ene desetinke kilograma moke na glavo.«

(Tedenske slike, št. 5, 30. 1. 1918)

»30 gramov masti na teden na osebo. Urad za ljudsko prehrano na Dunaju je odredil, da se sme za vsako osebo na teden porabiti samo 30 gramov masti. To bi bilo na leto samo 1 in pol kg za osebo. To velja za vse avstrijske dežele.«

(Tedenske slike, št. 5, 30. 1. 1918)

Pomanjkanje hrane tudi v vojaških enotah proti koncu vojne ni bilo nič manjše. Prehrambna kriza, ki je nastopila pri obeh v močvirna območja Piave vkopanih armadah, je marca 1918 dosegla svoj vrhunec, saj je povprečna telesna teža vojakov padla na 50 kg.

»Stavke zaradi skrčenja moke. Ker se je skrajšala kvota moke za polovico, je to razburilo industrijsko delavstvo na Spodnjem Avstrijskem v taki meri, da so mogli delavci ustaviti delo, zlasti v dolini Triesting. V Dunajskem Novem mestu je štrajkalo 10.000 delavcev. Poročali so o štrajkih tudi iz drugih krajev. (...)«

(Tedenske slike, št. 7, 13. 2. 1918)

Skromnim razmeram se je prilagodila tudi sanitetna zdravstvena služba.

»Odeje iz papirja. Da imajo Japonci in Kitajci papirnate obleke, je znano. Na Danskem in tudi na Norveškem pa uporabljajo za ranjence bolniške odeje, ki so narejene iz časopisnega papirja. V sedanjem času je posebno umešno opozoriti svet na te tople, dobro se prilagajajoče odeje, ki imajo poleg vsega to dobro svojstvo, da so prav poceni. Obnesle so se zlasti pri nalezljivih boleznih, ker ni veliko škode, ako jih po uporabi uničimo.(...)«

(Tedenske slike, št. 16, 25. 11. 1914)

»Dospel je v Ljubljano vzorec posteljne odeje iz časopisnega papirja. Pravijo, da so odeje, narejene iz časopisnega papirja, toplejše nego flanelaste ter seveda tudi znatno ceneje.«

(Delavec, št. 6, 19. 12. 1914)

Andreja Markovič

TISTI KRAJ

Šla bom tja na kraj moje mladosti,
kjer sem našla čar ljubezni in radosti.
Šla obujat lepe bom spomine ...
A kaj, ko vse lepo tako hitro mine.

Šla bom tja, kjer je ostalo hrepenenje
po vsem,
kar sem začrtala si za življenje.
Zdaj vem, da sem preveč pričakovala,
v življenju pa sem razočarana ostala.

Šla bom tja, napolnila bom srce
s spomini,
le ti ostali so mi lepi in edini.
Šla bom tja, v mislih vse
še enkrat doživela,
spomine vse v večnost
s sabo bom vzela.

Anica Klemenčič

DAN RUDOLFA MAISTRA IN 100. OBLETNICA BOJEV ZA SEVERNO SLOVENSKO MEJO

○ d leta 2015 je 23. november slovenski državni praznik, dan, ko se spominjamo Rudolfa Maistra, ki je odločilno posegel v dogodke ob koncu 1. svetovne vojne in zavrtil kolo zgodovine v drugačno smer, kot so načrtovale velike sile. Novembra 1918 so vojaške enote prve slovenske vojske generala Rudolfa Maistra v Mariboru razorožile oddelke nemško-avstrijske mestne varnostne straže – nekakšne vzporedne paravojaške strukture v mestu. To dejanje je pripoved o boju za Maribor in severno mejo, pripoved o izjemnem domoljubju, ki je današnji slovenski državi dalo več kot 6 tisoč kvadratnih kilometrov ozemlja, ki bi bilo v nasprotnem primeru trajno izgubljeno. Je pa tudi zanimiva pripoved o tem, kako pomembno je bilo, da smo imeli Slovenci pred stoletjem v Mariboru bančno hišo v svojih rokah.

Rudolf Maister se je rodil leta 1874 v Kamniku. Na stara leta se je preselil na Unec, na posestvo, ki ga je podedoval po teti Matildi, in kjer je leta 1934 umrl. Bil je general, pesnik in bibliofil, obiskoval je gimnazijo v Kranju in Ljubljani ter kadetsko šolo na Dunaju. Kot častnik je služboval v Ljubljani, Celju, Mariboru, Celovcu in drugje.

Letošnji praznik je še posebej slovesen, saj mineva natanko sto let od bojev generala Maistra in njegovih borcev za severno slovensko mejo.

Dogodki oktobra 1918 so bliskovito nakazovali konec 1. svetovne vojne, ki se je uradno s podpisom

Slavnostni mimohod enot slovenske vojske pred generalom Rudolfom Maistrom na današnjem Trgu svobode v Mariboru, 15. 12. 1918.

Vir: Muzej narodne osvoboditve Maribor

premirja končala 11. novembra tega leta. Nenemški narodi habsburške monarhije so začeli zapuščati italijansko bojišče. Čehi in Hrvati so razglasili samostojnost, dan kasneje 29. oktobra pa so Slovenci in Hrvati razglasili Državo Slovencev, Hrvatov in Srbov (SHS) z ozemlja monarhije. 1. novembra so Slovenci ustanovili svojo narodno vlado, ki jo je potrdil Narodni svet v Zagrebu, kot vrhovni politični organ Države SHS. Tega dne je Maister, kot odziv na 30. oktobra sprejet razglas mariborskega nemškega občinskega sveta, da je Maribor z okolico del Nemške Avstrije, pred mestnim poveljnikom podpolkovnikom Antonom Holikom in zbranimi častniki izjavil: *»Ne priznavam teh točk. Maribor razglasam za posest Države Slovencev, Hrvatov in Srbov in prevzemam v imenu svoje vlade vojaško poveljstvo nad mestom in vso Spodnjo Štajersko.«* Še tisti dan so bile vse vojašnice in drugi pomembni objekti ter mesto Maribor pod Maistrovo vojaško oblastjo. Upravo na slovenskem Štajerskem je prevzel Narodni svet, majorju Rudolfu Maistru pa je podelil naziv general. Nemci so od Narodnega sveta in generala Maistra kmalu izsilili ustanovitev varnostne straže, zelene garde. Da vse skupaj vodi v mogočo katastrofo, je bilo Maistru takoj jasno, zato ni odlašal in je že 9. novembra razglasil splošno mobilizacijo na Spodnjem Štajerskem. Maister je imel takrat preko podpredsednika Narodnega sveta za Štajersko dr. Franja Rosina, ki je bil hkrati načelnik Mariborske hranilnice in posojilnice, v rokah bančni kapital 2 milijona kron, s katerim je plačal svoje vojake malce bolje, kot je bila plačana avstrijska zelena garda. To dejanje, da je načelnik denar v dobri veri in lastni presoji dal Maistru, je bilo sicer z današnjega vidika zelo na robu in tvegano ravnanje. Leta 1923 je hranilnici ta denar država vrnila.

20. novembra 1918 so ustanovili mariborski pešpolk, prvo redno slovensko vojsko s slovenskimi častniki in slovenskim poveljevanjem. 23. novembra 1918 je ob 4. uri zjutraj, v le 47 minutah Maister razorožil zeleno gardo (Schutzwehr), nato pa so slovenske enote zasedle kraje ob severni meji.

Znameniti osvovitelj in branitelj naše severne meje ter talentirani in neustrašni vojaški strateg ni bil le domoljubni vojak in general, bil je velik ljubitelj knjig, njihov zbiratelj, kulturnik in pesnik. Za seboj je pustil dve spomina vredni zbirki, Poezije (1904) in Kitico mojih (1929) ter raznovrstno knjižnično zbirko, ki se je skoraj v celoti ohranila in po podpisu darilne pogodbe z njegovimi dediči od leta 1998 domuje v Univerzitetni knjižnici Maribor. Država Slovenija je v letošnjem evropskem letu kulturne dediščine in ob 100. obletnici bojev za severno mejo knjižnici podelila status kulturnega spomenika državnega pomena.

General Rudolf Maister (1874 - 1934) je s svojimi borci ob koncu prve svetovne vojne pomembno prispeval k temu, da sta Maribor in širša okolica danes slovenska. Potem ko je lokalni nemški občinski svet razglasil Maribor z okolico za del Nemške Avstrije, je Maister s svojo vojsko novembra 1918 prevzel poveljstvo nad Mariborom in vso Spodnjo Štajersko ter ju podredil oblasti Narodnega sveta za Štajersko. Ob tem je nastala tudi prva redna slovenska vojska s slovenskimi častniki in slovenskim poveljevanjem. Kljub izostanku podpore takratne slovenske oblasti in pomanjkanju uspeha na Koroškem, tudi z neuspe-

lim referendumom, ki je slovensko Koroško pripeljal v avstrijsko državo, je general Maister slovenski junak. Ivan Hribar v svojih spominih navaja, da bi bila Koroška brez plebiscita naša, če bi Narodna vlada Maistru dovolila, da jo zasede, ali se hitreje odzvala na dogovor med Maistrom in polkovnikom Pasyjem. Osrednja državna slovesnost je letos seveda bila v Mariboru. Na njej je predsednik DZ-ja Dejan Židan poudaril, *da tudi naš čas potrebuje ljudi Maistrovega kova - odločne, samozavestne, pogumne, nesebične in poštene, domoljube z umetniško dušo.*

Predsednik republike Borut Pahor je na praznični dan izročil državno odlikovanje red za zasluge ob 20. obletnici delovanja Zvezi društev general Maister in njenemu predsedniku Milanu Lovrenčiču za ohranjanje spomina na generala Maistra ter tradicije in spomina na ključne trenutke v slovenskem narodnem obstoju. Lovrenčič je povedal, da se domoljub ne sprašuje, kaj mu bo država dala, temveč kaj bo lahko sam koristnega naredil ali prispeval za svojo domovino. Vse državljanke je pozval, naj bodo ponosni, da so Slovenci, naj ponosno izobesijo slovensko zastavo in naj bodo tudi aktivni državljani.

Andreja Markovič

150 LET ZAČETKA TABORSKEGA GIBANJA NA SLOVENSKEM

Pred 150 leti so Slovenci na množičnih zborovanjih javno izrazili svoje zahteve po Zedinjeni Sloveniji in jezikovni enakopravnosti. Prvo slovensko narodnopolitično zborovanje je bilo 9. avgusta 1868, v Ljutomeru, kjer se je zbralo 7.000 ljudi. Slovenci iz različnih krajev so glasno podprli izrečene zahteve po Zedinjeni Sloveniji, lastnem jeziku, boljšem odnosu do Slovencev v uradih, šolah in družbi. Konkretno so zapisali zahtevo po združitvi vseh Slovencev, *»da naj bo na Slovenskem uradni jezik slovenski, da se določi polletni rok, do katerega morajo vsi uradniki znati slovenščino v besedi in pismu, da naj bodo cerkvene pridige v slovenskem jeziku, da naj slovenščina postane učni predmet in naj pouk poteka v slovenščini, da naj se zgradijo slovenske realke, gospodarske šole ter naj jih zavodi vzdržujejo ter da naj posamezne dežele dobijo večjo samoupravo.«*

Prvi tabor v Ljutomeru je naznanil novo obdobje v obrambi temeljnih narodnostnih pravic. Bil je višek slovenske narodne zavesti in neke vrste plebiscit za Zedinjeno Slovenijo. Odprl je pot taborskemu gibanju in dal prepoznavnost Slovincem v monarhiji. Prvi pisni poziv za organizacijo taborov je bil objavljen v mariborskem časniku Slovenski gospodar, 25. 6. 1868. Naključje ali ne, 25. junij je 123 let pozneje postal tudi slovenski praznik, dan državnosti. Dr. Matija Prelog, ki se je podpisal pod poziv iz leta 1868, je zapisal: *»V ravnopravnosti iščemo le pravico in ničesar več, ono pravico, ki meri in vaga z enim in istim laktom in z eno in isto vago meni, tebi, bremena in koristi, ki vse to kar imajo Nemci in Madžari, daje tudi Slovanu, nič menj nič več, v duhu ljubezni in sprave.«* V začetku leta 1867 se je avstrijsko cesarstvo preoblikovalo v dvojno monarhijo Avstro-Ogrsko. S to ureditvijo se Slovenci niso strinjali, prvi pa so se zganili

štajerski Slovenci, ki so po vzoru Čehov dali pobudo za organiziranje množičnih zborovanj.

Skupaj se je v treh letih zvrstilo 18 taborov: Ljutomer (9. 8. 1968), Žalec (6. 9. 1868), Šempas (18. 10. 1868), Biljana (25. 4. 1869), Sevnica (2. 5. 1869), Kalec (9. 5. 1869), Vižmarje (17. 5. 1869), Ormož (8. 8. 1869), Tolmin (1870), Sežana (1870), Cerknica (1870), Kapela (1870), Bistrica pri Pliberku (1870), Kubed (1870), Vipava (1870), Žoprače pri Rožeku (1870), Kastav (hrvaško-slovenski tabor, 1870), Zgornje Buhlje pri Grabštanju (9. 8. 1870).

Tabore so začeli organizirati mladoslovenci, zbrani okrog časnika Slovenski narod, kasneje so se jim pridružili tudi staroslovenci z Janezom Bleiweisom, ki je bil pomemben govornik na največjem taboru v Vižmarjah pri Ljubljani, kjer se je zbralo okrog 30 tisoč ljudi. Po uvodnem govoru dr. Coste se je osredotočil na prvo resolucijo za Zedinjeno Slovenijo. Poudaril je razcepljenost slovenskega naroda v osmih pokrajinah: na Kranjskem, Štajerskem, Koroškem, Tržaškem, Istrskem, Goriškem, Ogrskem in Laškem in medsebojno slabo povezanost. Poudaril je, da »narod slovenski si ne more pomagati do tega, da bi vžival vseh svojih narodnih pravic, dokler ni skupaj pod eno streho: pod eno deželno vlado, v enem deželnem zboru.« (Novice, 1869). V govoru je podal tudi zgodovinski pregled zahtev po združitvi Slovencev: »Ni tedaj čudo, da se že 20 let čujejo glasovi po združbi Slovencev. Slišali so se prvokrat leta 1848, slišali so se leta 1861, ko smo to isto prosili vlado v 22.000 podpisih, že do 60.000 Slovencev izreklo je isto zahtevo. In danes naj zopet izrečemo: dajte nam Slovenijo!« (Novice, 1869)

Na taboru je nastopilo več govornikov. Dr. Vošnjak je govoril v imenu štajerskih Slovencev, dr. Tonkli v imenu goriških, vpeljava slovenskega jezika v šole je zahteval dr. Zarnik, v uradih Nolli, dr. Costa je izpostavil potrebo po deželnih zavarovalnicah, dr. Razlag pa po slovenskem vseučilišču v Ljubljani: »Da nam je na domači zemlji domačega vseučilišča treba, to kažejo tudi dozdanje skušnje. Dozdaj smo pošiljali svoje sinove na tuje. Pa marsikter se je tujstva poprijel, pozabil domače in prišel tujec nazaj, da je delal in

divjal zoper lastno kri.« Prav zahteva po slovenski univerzi je bila posebnost vižmarskega tabora. Na taboru je bilo zastopanih tudi več kot 30 čitalnic.

Tabori pomenijo višek politične aktivnosti in zavzetosti slovenskega naroda ter hkrati višek politične ideje oziroma programa Zedinjene Slovenije. Žal v obdobju taborškega gibanja ni prišlo do vseslovenskega odbora ali organizacije, ki bi povezovala in načrtovala

aktivnosti v zvezi s tabori, kar je nedvomno največja pomanjkljivost tega, za slovenski narod sicer bleščečega političnega obdobja. Tabore je leta 1871 prepovedala Hohenwartova avstrijska vlada. Prišlo je do razdora med »klerikalci« na eni in »liberalci« na drugi strani, s čimer je bil vzpon slovenskega narodnega gibanja zaustavljen in zatrt. Temu je sledil skoraj petdeset let trajajoč nemški nacionalni pritisk, ki se je končal s koncem prve svetovne vojne in razpadom monarhije leta 1918 ter ustanovitvijo Države SHS.

Ne glede na omenjeni »neuspeh« slovenski tabori sodijo med najpomembnejše in pozitivne dogodke v slovenski zgodovini. Slovenski narod se je na taborih na plebiscitaren način odločil za združitev slovenskega narodnega ozemlja v Zedinjeno Slovenijo in s tem podprl prvi slovenski politični program. Ta čas so bili (politično) aktivni Slovenci združeni pod eno skupno idejo, ki jo je nazorno opisal Jožef Virk v svoji pesmi Slava Slovincem:

**Zato mi Slovenije sini,
zvesti svoji domovini,
eno srce bodimo!
Če nam je ljubezen mati
ino sloga nas pobrati,
večna bo Slovencev čast!**

Andreja Markovič

Vir:

Wikipedija, <https://sl.wikipedia.org>

Novice, št. 21, 26.5.1869, str. 166 – 167

Slovenski narod, št. 55, 11.8.1868; št. 56, 13.8.1968, št. 57, 14.8.1968

Foto:

Vir: Geodetski inštitut Slovenije, http://www.gis.si/egw/ZOS_T06_PO8/vizmarje.html

PREDAVANJA PO DRUŠTVIH CIV V SKLOPU POSEBNEGA SOCIALNEGA PROGRAMA ZDCIVS

Zveza društev civilnih invalidov vojn Slovenije že tretje leto, v okviru vsebine posebnega socialnega programa Usposabljanje za aktivno življenje, v regijah, ki jih pokrivajo društva CIV, organizira predavanja z različnimi temami.

Še pred koncem tekočega leta zveza na društva posreduje razpis s 6 do 8 naslovi in temami predavanj. Na društvi izberejo 2 ali 3 predavanja, za katera menijo, da bodo za njihove člane zanimiva.

V leto 2018 smo tako izvedli:

- 1 predavanje: Kako je črevesna flora povezana z zdravjem možganov,
- 1 predavanje: Invalidi – uspešni ljudje,
- 4 predavanja: Resnice in zmote o holesterolu,
- 5 predavanj: Hrana za ohranjanje vitalnosti.

Odziv uporabnikov (navzočih na predavanjih) je bil zelo pozitiven in za nekatere čas, ki je odmerjen za

predavanje, celo prekratek. Po uradnem delu predavanja namreč sledijo še vprašanja predavateljem, izmenjava mnenj in izkušenj.

Radi bi vas seznanili tudi s tem, da bodo imela društva konec letošnjega leta že pripravljene teme za leto 2019, zato vabljeni, da se tudi v letu 2019 odzovete in prijavite na nova predavanja.

Andreja Rožič

naše vezi naše zgodbe

Z ROKO V ROKI – V NOVI DOM

Zleti človeku pada vitalnost in se poslabšuje zdravje, tako je pač v življenje in jemati ga je treba, kakor rečemo, s polno žlico. Tudi midva s soprogo Marto, ki sva leta živela v Hrastu pri Jugorju v svoji hiši, sva počasi vse težje živela sama. Naši dobri sorodniki in sosede so nama vedno priskočili na pomoč, če sva jo le potrebovala. Dokler sem vozil avto, nama je to veliko pomenilo, saj sva lahko samostojno hodila k zdravniku, po nakupih ali na klepet ob kavi s prijatelji v Metliki. Ob hiši sva leta obdelovala vrt, kar nama je dajalo novo energijo za delo in domačo zelenjavo. Bila sva srečna v svoji okolici, ki je tudi ženina rojstna vas.

Ampak vedno je nekoč prvič. Zaveš se, da se moraš odločiti za čas, ko sam ne boš več mogel narediti vsakdanjih reči. Po treznem in resnem pogovoru sva se odločila, da se preseliva v dom starejših občanov. Odločitev je bila obojestranska in tako sva se odločila, da si skupaj ogledava domove po Dolenjski in Beli krajini. Pot naju je zanesla v Trebnje, Novo mesto, Metliko in Črnomelj. Hotela sva, da bi nama bilo življenje v novem domu prav tako prijazno kakor v najini hiši na Hrastu, od tu so lepi spomini na najino dolgoletno bivanje. Verjemite,

da so težke in močne odločitve v poznih letih zapustiti svoj dom in oditi drugam, v čisto novo okolje. Odločila sva se za dom starostnikov v Črnomlju. Že takoj ob prihodu, torej ob prvem stiku in srečanju z osebjem, prijetno zgradbo, ki je malo odmaknjena od mestnega vrvenja, sva bila prepričana, da bo to najin novi dom. Po pogovoru z direktorico, gospo Valerijo Lekić Poljšak in socialno delavko, gospo Miro Vlašič, sva z Marto ugotovila, da sva tukaj, v tem domu, našla svoj prostor pod soncem, in tako sva z roko v roki vanj olajšana vstopila. Olajšana, mogoče se ne sliši lepo, toda nihče naju ne more tako strokovno postreči in skrbeti za naju v zdravju in bolezni, ki sledi v naših letih. V dom v Črnomlju sva stopila s svojo posebno preteklostjo. Marta, rojena na Hrastu, v vasi, ki je bila v drugi svetovni vojni požgana. Toda ljudje se vedno poberemo in mlada Marta je poleg osnovne šole končala še srednje izobraževanje v Mariboru. Kasneje je do upokojitve imela obrtno dejavnost. Vedno se najdeta dva, ki ju združuje ljubezen, ki z leti prehaja v močno navezanost, spoštovanje in skrb za partnerja. Vse to vsa leta združujeva. Živela sva v Novi Gradiški, v kateri sem služboval kot pedagog

na gimnaziji, toda vez, ki nekako oba veže, je ljubezen do Bele krajine. Sprejela sva odločitev, da na Hrastu zgradiva svoj novi dom in se preseliva. V vseh najinih odločitvah je bila vedno zadnja skupna obojestranska beseda. Marta ima močne sorodstvene vezi tukaj, s sestrami so bile zelo povezane, kot starejša je pomagala mlajši sestri Nadi pri šolanju, ravno tako pa je pomagala nečakinjama Miri in Mojci. Nikoli nismo izgubili teh družinskih povezav. Še star pregovor pravi, da kar daš, se vedno povrne, in družina je močna vez. Tudi oni so nama bili zdaj, v najinih poznih letih, v veliko pomoč. Moja družina, starša, brat, sestra in jaz se je v letu 1930 preselila v Novo Gradiško. Tam sem končal šolanje – osnovno šolo in gimnazijo. Vedno sem se intenzivno ukvarjal s športom, bil sem član ŠD Sokol, nogomet mi je pomenil in mi pomeni prednost. Toda vojna vihra je prekinila moje šolanje na fakulteti, saj sem se kot deklarirani antifašist pridružil NOB-ju že v letu 1941. Počaščen sem, da sem danes v Metliki edini še preživeli borec Tomšičeve brigade in da sem bil navzoč na II. kongresu antifašistične mladine Jugoslavije v Drvarju leta 1944. Vojna je pustila v mojem, takrat mladem življenju, močan pečat zaradi borbe, stradanja, težkih pohodov, mraza in še česa. Ampak vedno je nekje daleč svetila točka in tako sem dočakal, skupaj s preživeli mi tovariši, dan osvoboditve. Po vojni sem nadaljeval šolanje, dokončal sem vojno akademijo v Zagrebu, kot oficir kasneje služboval v Zemunu in Pančevu, uspel narediti dopisno pedagoško smer izobraževanja. V letu 1951 sem se kot demobiliziran vrnil k svoji mami v Novo Gradiško, kjer sem na gimnaziji prevzel delo in se tako veliko ukvarjal s športom ter mladimi. V tistem času sem naredil izpit za nogometnega in strelskega inšpektorja. V gimnaziji sem ustanovil strelsko društvo, ki je štelo 120 članov obeh spolov. Priznati moram – bili smo uspešni na tekmovanjih po mestih v Slavoniji. Kot rečeno, Bela krajina mi je pisana na kožo; med vojno sem živel v teh krajih in vaseh, pripetih na sončno stran Gorjancev. Tudi tukaj je moja mladostna navezanost, zato sem se vrnil 1964. leta in s svojo soprogo oziroma sopotnico v življenju začel graditi najin dom na Hrastu. Nekaj časa sem še služboval v tovarni Beti v Metliki, Marta je imela svojo obrtno delavnico in življenje je teklo uglajeno pot.

Šport je kot življenjska razgibanost kljub prehojenim letom zame še vedno zelo pomemben. Vedno sem se udeleževal delavskih športnih iger, bil sodnik pri

nogometu, odbojki, malem nogometu, streljanju. Kot tekmovalec sem se udeleževal tudi tekmovanj v šahu, pikadu. Dobil sem mnoga priznanja, najbolj pri srcu pa mi je Bloudkova zlata značka. Vsa ta dobljena priznanja in moja zdajšnja vitalnost so odlika mojega delovanja v športu. Z ženo Marto sva zdaj že leto dni v Domu starejših občanov v Črnomlju. Prepričana sva, da je bila najina skupaj premišljena odločitev pravilna. V domu sva našla še veliko starih, bi rekel prejšnjih prijateljev in znancev, stkala pa sva tudi nova poznanstva. Za nova spoznanja in navezovanja stikov ni nikoli prepozno, vedno pa je nova možnost za to. Mislim, da smo ljudje v poznih letih življenja še kako lahko veseli in sprejemamo nova doživetja, ko se sprehajamo po vrtu doma, ki je prijetno sprostitevno središče. Tu sva našla veliko pozitivnega in iskrenih, dobrih, prijetnih ljudi. Ne samo ljudi, ki so našli zavetje za temi zidovi, tudi prijeten stik z osebjem, ki nenehno skrbi za naše dobro počutje.

Osebe prireja nove in nove spodbude za nas, tudi srečanja z drugimi oskrbovanci domov iz Dolenjske in Bele krajine. Veliko mi pomeni, da sem lahko na prireditvi zaplesal z veliko mlajšimi – direktorico Valerijo, socialno delavko Miro in kuharico Marijo. Ples je prijetno, umetniško razgibavanje v vseh letih življenja, saj plešeš, a si hkrati tudi v stiku s tebi prijetno osebo, ki s teboj deli besede in korake. Vesel sem, da sva lahko pri takem zdravju z ženo še v lanskem letu v družbi prijateljev, članov raznih društev nazdravila svojemu jubileju – 65 letom skupnega življenja in mojim 95. letom življenja. Najino vitalnost, način življenja so opazili tudi novinarji in naju opisali v Dolenjskem listu ter Belokranjcu.

V domu po etažah obnavljajo sobe in midva sva zdaj že v prenovljenem delu. V hiši na Hrastu je bilo lepo in življenje je potekalo prijetno, moram pa reči, da sva z Marto izredno zadovoljna v najinem novem domu – v Domu starejših občanov v Črnomlju.

Naj nama, kot radi rečemo, služi zdravje, naj naju spremljata dobra volja in pozitivna energija, to je velika sreča. Upam, da bova še tako z roko v roki stopala svojim prihodnjim dnevom nasproti.

Vem in prepričan sem, da je najin zakon res grajen na močnih temeljih, saj sva preživela srebrni, zlati, diamantni in zdaj železni zakon, skupaj v dobrem in slabem, v veselju in žalosti. Ugotavljam, da je vredno živeti, danes in tukaj, in kot rečeno – z roko v roki.

ŠESTDESETLETNICA DRUŠTVA CIVILNIH INVALIDOV VOJN PRIMORSKE

Letos, 2. novembra 2018, je minilo šestdeset let od organiziranega delovanja DCIV Primorske. Ta okrogli jubilej smo nekaj dni kasneje proslavili v Mladinskem centru v Vrtojbi. Slavnostne prireditve se je udeležilo kar lepo število članov društva, pa tudi predstavniki vseh pomembnih organizacij iz Slovenije in zamejstva.

Po nastopu Moškega pevskega zbora iz Šempetra, v katerem sodelujejo tudi člani našega društva, je novi predsednik društva Mirjan Bubnič pozdravil ugledne goste in zbrane člane društva. V nagovoru je poudaril, da civilni invalidi še niso dosegli vseh pravic, ki naj bi jim pripadale. Višek prizadevanj društva za pravice civilnih invalidov vojn predstavlja tožba, ki jo je društvo na Republiko Slovenijo naslovilo 8. januarja 2018. Gre za neizplačane italijanske invalidnine tistim invalidom, ki so se poškodovali kot italijanski državljani. Rezultat tožbe bo tlakoval pot za izterjavo obveznosti države tudi do tistih civilnih invalidov, ki so se poškodovali kot jugoslovanski ali slovenski državljani. Dozdajšnje državne instance (primorske upravne enote in Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti) so k zahtevku hitro pristopile, tako da je tožba po končanem postopku na drugi stopnji, od 8. septembra v obravnavi na Upravnem sodišču RS. O zmagi ne dvomimo, največji naš sovražnik pa je žal čas. Leta 1946 je živelo tisoč invalidov, ki jim je že Italija priznala doživljenjske invalidnine, preko dva tisoč invalidov pa teh pravic še ni dobilo. Ob anketnem popisu 2001/2002 je bilo živih še 276 upravičencev, 31. avgusta 2018 pa živi le še 98 upravičencev do invalidnine.

Slavnostni govornik na slovesnosti, dr. Evgen Bavčar, je posebej poudaril mačehovski odnos nekdanje in zdajšnje države do civilnih invalidov vojn in navedel kar nekaj konkretnih primerov. Po nastopu Folklorne skupine iz Šempetra in gledališke skupine naglušnih je sledila predstavitev zbornika *Živi pomniki vojn*.

Ciril Habe, dolgoletni, letos umrli predsednik društva, je ob 50-letnici DCIVP sklenil svoj nagovor z besedami: *Civilni invalidi so živi spomeniki vojn ali vojnih dogodkov, zato je še kako utemeljen naslov zborni-*

*ka Nikoli več vojn. Iz teh besed se je porodila zamisel za naslov letošnjega zbornika *Živi pomniki vojn*. V njem je svoje pretresljive izpovedi zabeležilo 27 članov iz Društva civilnih invalidov vojn Primorske, ki so se med vojno ali po njej poškodovali z ostanki vojaškega orožja. Naj navedemo kratek povzetek:*

Največ poškodb je bilo med drugim in devetim letom starosti, bodisi med vojno ali pa po vojni, saj je ostankov različnega vojnega orožja kar mrgolelo in se odkriva še do današnjih dni. Veliko poškodb je nastalo z italijanskimi ročnimi bombami – paradajzaricami, ki so s svojo živordečo barvo in obliko žoge privlačile predvsem pobaline, ki so iz radovednosti začeli navidezne igrače razstavljati, dokler niso eksplodirale. Dekleta so doživela poškodbe bolj naključno, ali ob eksploziji min ali ob bombardiranju. Telesne poškodbe so raznovrstne: izguba roke, noge, vidne poškodbe na obrazu ali po telesu, izguba vida na enem očesu ali celo oslepitev. Trenutek, ko se je ob poku stemnilo pred očmi in potem pogled na razmrčvarjene telesne dele je bil šokanten. Poškodbe so še posebno prizadele roditelje, ki so se večkrat kar onesvestili. Tudi zdravniška pomoč ni bila vedno hitra, saj v vojnem času in kmalu po vojni ni bilo dovolj ustreznega zdravstvenega osebja. Poškodbe so zapuščale pri odraščajoči mladeži težke psihične pretrese in občutke manjvrednosti, posebno še, če so se sošolci iz posameznih invalidov norčevali, odrasli pa jih večkrat neustrezno pomilovali. Vendar se je kasneje pri večini izkazalo, da so svoje stanje sprejeli in poskusili smiselno usmeriti življenje tudi kot invalidi. Večina si je ustvarila toplo družinsko skupnost; nekateri so postali izjemno uspešni v svojem delu.

Občudovanja vreden je človek, ki pri dvakratnih poškodbah popolnoma oslepi, pa postane ugleden filozof, fotograf, pisatelj, kulturnik in aktivist, borec za pravice slepih, znan v slovenskem in mednarodnem prostoru, prejemnik številnih visokih mednarodnih priznanj. In tudi najvišjega francoskega odlikovanja, Reda legije časti, saj s svojim edinstvenim in bogatim prispevkom v umetnosti in literaturi, ki presega evropske meje, ne povezuje le Slovenije in Francije, ampak s svojo slepoto tudi državljane Evrope, ki imajo od Braillove komunikacije dodatno korist, saj jih povezuje na zelo simboličen način, onkraj jezikovnih ovir.

Invalidi premoremo zelo bogat notranji svet, ker s seboj nosimo vse svoje ječe. Morda je prav invalidnost marsikomu pripomogla k bolj ustvarjalnemu in plodnemu življenju, saj udobje in preobilje pogosto vodita v občutek praznine, dolgočasje, pa tudi v drogo ali celo v samomor. Sprejeti se in poiskati v sebi

skrite vrline in talente, ki so nam dani, pa je posebna modrost, ki uspešno usmerja naše življenje.

Beseda MIR je lepa in velika, žal pa je mi ne moremo izreči z zanosom in svečanostjo. Smo nepoklicni pirotehnik, ki smo s svojimi telesi odstranjevali ostanke vojn. V nekem smislu smo človeški roboti za odstranjevanje eksploziva z minskih polj širom sveta. Smo prisiljeni udeleženci vojn, ki so se za druge že končale. Naše junaštvo je posebne vrste, saj nikoli ne sodelujemo na paradah, ki slavijo zmage in vojni ponos posameznih držav. Za nas nikoli ne zvenijo častne salve, čeprav na svojih telesih nosimo neizbrisna odlikovanja ponižanih in razžaljenih junakov.

Besede dr. Evgena Bavčarja, ki je leta 2016 postal tudi državljani Evrope, tvorijo moto zbornika. Žal se bridke izkušnje iz zgodovine ne dotaknejo src tistih, ki so zaradi svojega pohlepa povzročitelji vojn, zato želja človeštva NIKOLI VEČ VOJN neprestano lebdi le v zraku.

Katarina Vuga

JESENSKE AKTIVNOSTI MDCIV MARIBOR

Jesensko dogajanje na športnem področju je bilo pestro. V vrtnem kegljanju so se zvrstila meddruštvena srečanja s kegljači DU Skok, Tezna in Rogoze ter prijateljsko srečanje z Društvom slepih in slabovidnih Maribor. Šahisti so se pomerili s šahisti z Mute in s šahisti DU Skok. Naši člani so se udeležili športnih iger ZDCIVS v pikadu in hoji, pod okriljem pohorskih gozdov v hotelu Zarja na Pohorju pa so šahirali na 28. ŠI CIVS v šahu. Tradicionalne kopalne dni smo v Izoli preživeli od 5. do 7. oktobra. Tudi letos smo za nastanitev in kopanje z vodeno telovadbo v bazenu izbrali hotel Delfin. Vreme nam je bilo še kar naklonjeno. Prvi sončni dan je bil kot nalašč za sprehod. Najbolj hrabri plavalci so zaplavali v morju, ostali izletniki pa smo njihovo pogumno dejanje spremljali z obale. Zvečer smo ob klepetu prisluhnili melodijam, ki jih je igral ansambel v hotelski avli. Med potepanjem po Izoli smo z zanimanjem prisluhnili reševalcem ZD Izola, ki so nam predstavili oživljanje z defibrilatorjem. Nihče od nas še ni imel priložnosti, da bi se seznanil s to napravo, zato je bil praktičen preizkus, ki smo ga nekateri opravili, za nas zelo poučen. Mogoče bomo dragocene napotke reševalcev še kdaj potrebovali. Kopalni dnevi so minili kot bi pihnil. Poslovili smo se z željo, da se naslednje leto vrnemo

v enakem številu. Na predavanju »Resnice in zmote o holesterolu« smo izvedeli kar nekaj novosti o tej temi. Seveda se mnenja laikov, zdravnikov, predvsem pa farmacije, ki na veliko služi s tem »novodobnim« problemom zelo razlikujejo. Da jesen ne bi minila brez vonja po pečenih kostanjih, so v prelepem sončnem dnevu poskrbeli na Turistični kmetiji Urbas. Na sprehodu po bližnjem gozdu smo si med pisanim listjem nabrali še kostanje za domov. 11. decembra smo imeli tradicionalno decembrsko prednovoletno srečanje s člani MDCIV Celje na kmečkem turizmu Ačko na Štatenbergu. V prijetni družbi, ob dobri hrani in pijači ter poskočnih vižah, ki so jih zagodli člani ansambla, smo preživeli lep predprazničen dan.

Slavica Jarc

DVI NOTRANJSKE OBISKUJE SVOJE ČLANE

V Društvu vojnih invalidov Notranjske smo na začetku novembra obiskali našega ustanovnega člana in dolgoletnega predstavnika društva v izvršilnem odboru ZDVIS-a, Franca Kovača, ki trenutno biva v domu starostnikov na Hrvaškem v kraju Pojatno, blizu Zaprešiča.

Ob ustanovitvi našega društva je bil Franc eden najaktivnejših invalidov, saj je bil pred tem že zelo dejaven na invalidskem področju na območju Vrhnike in tudi širše. Kot otrok je dobil hude telesne poškodbe pri igri z eksplozivnimi sredstvi, zato je pridobil status civilnega invalida vojne. Kot tak je bil zelo aktiven na kulturnem in predvsem na športnem področju. Udeleževal se je različnih tekaških in kolesarskih tekmovanj, saj je v prostem času prekolesaril celotno nekdanjo državo.

V domu nas je sprejela medicinska sestra, ki je bil zelo začudena zaradi velikega števila obiskovalcev, saj nas je Franca Kovača prišlo obiskat kar devet članov društva. Posedli smo se v jedilnici in počakali, da je Franc prišel iz svoje sobe. Ob njegovem prihodu smo v njegovih očeh videli začudenje in veselje, saj nas ni pričakoval in je bil obiska vesel. Sedel je med nas in nam povedal, da je z namestitvijo, hrano in osebjem v domu zelo zadovoljen. Zanimalo ga je,

kako delujeta naše društvo in zveza. Poudaril je, da naj aktivisti v društvu poskrbimo za naše starejše in bolne vojaške invalide. V pogovoru z medicinsko sestro smo izvedeli, da je dom v zasebnem lastništvu in da v njem trenutno živi 43 oskrbovancev, Franc pa je med njimi edini Slovenec. Pred odhodom nam je razkazal še svojo sobo, kjer ima svoj televizor in radio, na mizi pa veliko knjig in časopisov. Povedal nam je, da redno vzdržuje telesno kondicijo z vsakodnevnim sprehodom okrog doma dopoldne in popoldne. Ob slovesu nam je dejal, da bo spomladi verjetno prišel domov na Vrhniko, saj je njegovo počutje boljše kot ob našem zadnjem srečanju. S tiskom rok smo mu zaželeli veliko zdravja, prijetno bivanje in čimprej-šnje srečanje pri nas doma na Notranjskem.

Ferdinand Pišek

VI CELJE: NAZDRAVILI SMO LETU 2019

D ruštvo vojnih invalidov Celje je svoje tradicionalno prednovoletno srečanje pripravilo 16. decembra, v celjskem hotelu Celeia. Udeležili so se ga številni člani in članice DVIC ter njihovi svojci, udeležence in goste pa je v imenu gostitelja pozdravil predsednik DVI Celje Stane Mele.

Predsednik Mele je izrazil zadovoljstvo, da se lahko vnovič na dostojen način poslovimo od minulega leta in nazdravimo novemu. Izrekel je novoletno čestitko, pri tem pa posebej pozdravil najstarejše člane Društva vojnih invalidov Celje, delegacijo iz Maribora ter ostale goste, med drugim tudi predsednika DVI Zasavje Zvoneta Tahiroviča. Letos je bil pester in bogat tudi kulturno-zabavni program. Na začetku je vse navzoče s svojimi domislicami in aktualnimi po-

litičnimi šalami neskončno zabaval Klobasekov Pepi. Po dobrem kosilu so nekaj dalmatinskih pesmi zapeli in zaigrali člani dalmatinske klape, ki so se bili prav v tem času gosti hotela, nato pa se je Pepi, pardon,

Predsednik DVI Zasavje Zvone Tahirovič se redno udeležuje celjskega tradicionalnega srečanja.

S tradicionalnega novoletnega srečanja v Celju.

Miro Klinc spet vrnil. Tokrat nič več v vlogi Pepija, pač pa s svojim narodnozabavnim ansamblom in uspešnicami, seveda pa ni manjkalo niti humorističnih vložkov. Ob zvokih harmonike so zaplesali tudi

Članice in člani DVI Celje na novoletnem srečanju.

naši člani in članice, predvsem pa nazdravili prihajajočemu letu.

Vesna Tripkovič Sancin
Foto: Vesna Tripkovič Sancin

naše vezi poskrbimo zase

KAKO DO BOLJŠEGA PSIHOFIZIČNEGA ZDRAVJA S POMOČJO ENCIMOV?

Encimi niso le tisti, ki jih najdemo v prebavnem traktu, kjer prebavljajo zaužite grizljaje, ampak so v vseh kotičkih našega telesa, tako zunaj kot znotraj celic. Ko pisana mreža različnih encimov začne upadati, to lahko vodi v slabšanje zdravja in dobrega počutja, zato je dobro telesu tudi tu priskočiti na pomoč. Zakaj so encimi tako pomembni in kako jih lahko okrepimo?

ENCIMI SO NUJNI ZA NAŠE PSIHOFIZIČNO ZDRAVJE IN ŽIVLJENJE

Encimi so posebne beljakovine, ki jih proizvajajo živi organizmi. Ker pospešujejo skoraj vse telesne biološke reakcije, brez katerih se te ne bi mogle dovolj hitro odvijati, so zelo pomembni za ohranjanje ne le našega psihofizičnega zdravja ampak tudi življenja. Med pomembne encime sodijo amilaze, lipaze, proteaze, ki nam pomagajo prebavljati zaužito hrano. Pomembni so tudi encimi DNK polimeraze, ki skrbijo za pravilno podvajanje dednega materiala ob delitvi celic. Nadalje so nepogrešljivi encimi, ki sodelujejo v procesu nastajanja ATP energije znotraj naših celic. Pa encimi - acetilholinesteraze, ki sodelujejo pri prenosu informacij med živčnimi celicami in mišicami. Prav tako tisti, ki nam pomagajo v procesih razstrupljanja telesa. Nepogrešljivi so tudi proteo-

litični encimi, ki opravljajo številne naloge: od prebave beljakovin v prebavilih, do čiščenja oblog v ožilju ali pa pospravljanja vnetnih ostankov v zaključni fazi vnetij. A seveda to niti približno niso vsi encimi, ki se skrivajo v našem telesu. Raziskovalci menijo, da obstaja okoli tri tisoč različnih encimov, ki omogočajo potek okoli sedem tisoč telesnih reakcij pomembnih za ohranjanje našega zdravja in življenja. A glede na to, da je naše telo vesolje v malem, ki ga še nismo dokončno raziskali, je verjetno encimov in procesov, ki jih ti pospešujejo, še veliko več.

KAJ ENCIME UNIČUJE IN KAKŠNE SO POSLEDICE?

Da bi encimi lahko optimalno delovali, potrebujejo ustrezno okolje. Ko smo zdravi in mladi, zato večino delujejo optimalno. S staranjem, stresno preobremenjenostjo, nekakovostno hrano, zastrupljanjem s toksini ... pa tudi naša encimska moč upada.

Za aktivacijo posameznih encimov je potreben natančen pH okvir delovanja. To pomeni, da večja odstopanja v kislino ali bazično stanje, igrajo pomembno vlogo tudi pri učinkovitosti encimov. Tako se bo encim za prebavo beljakovin pepsin, aktiviral in cepil beljakovine v zrezku, ki ste ga pojedli, le če bo v želodcu dovolj kislina (pH 2). Če torej vaš želodec zaradi različnih vzrokov dlje časa ne izloča dovolj želodč-

ne kisline, kljub zadostni količini encima pepsina, zrezka ne boste dobro prebavili. Posledice tega so lahko pomanjkanje pomembnih gradnikov telesnih beljakovin, vitamina B12, železa ... in težave z živčevjem, počutjem, slabokrvnostjo itd. (več o tem v knjigi *Konec zgage* in ostalih želodčnih težav). Prav tako prebava v črevesju ne bo ustrezna, če tam ne bo prave kislosti oz. bazičnosti, potrebne za aktivacijo tamkajšnjih encimov. Posledica bo pomanjkanje mnogih telesu vitalnih snovi, ki jih dobimo s hrano. Podobno je tudi z ostalimi telesnimi encimi. Glede na to, da sodobni človek s stresnim načinom življenja telo neprestano sili v stanje zakisanosti (kopičenje kislih presnovkov v tkivih), lahko to moti tudi delovanje telesnih encimov in procesov, ki jih ti pospešujejo. Zato ni čudno, da naturopati vsako slabo počutje ali obolenje povezujejo z zakisanostjo telesa in svetujejo čiščenje telesa presežkov kislih presnovkov, če želimo stanje izboljšati.

Na delovanje encimov vpliva tudi previsoka ali prenizka temperatura telesa. Čeprav se encimi za funkcioniranje mnogih bakterij uničijo, ko se nam ob boleznih pojavi vročina, pa previsoka telesna temperatura lahko zmoti tudi naše encime. Zato je vročina, ki se dvigne precej nad 40,5 stopinj Celzija lahko problematična, posebej če traja predolgo, mi pa se ob tem počutimo izžeto.

Na upad aktivnosti telesnih encimov pa vpliva tudi pomanjkanje določenih snovi, kot so npr. cink, magnezij in fenolna kislina. Te snovi vsaka po svoje pomagajo pri aktivaciji in delovanju mnogih encimov in njihovih procesov. Pomanjkanje cinka tako lahko vodi v slabo delovanje imunskega sistema. Pomanjkanje magnezija v utrujenost, izgorelost, zaskrbljenost, težave s srcem in ožiljem itd. pomanjkanje fenolnih kislin pa v slabšo razstrupljevalno moč jeter. Fenolnih kislin nam primanjkuje zaradi premajhnega uživanja rastlinske hrane, kot so šparglji, brokoli, korenje ... Cinka imamo lahko premalo zaradi neuravnotežene prehrane; najbolje naj bi npr. telo s cinkom preskrbela mediteranska prehrana. Magnezija v telesu pa nam med drugim primanjkuje zaradi kroničnega stresa, jemanja zdravil (kontraceptivi, antibiotiki, antihipertenzivi ...), uživanja sodobno pridelane hrane, ki je revna z magnezijem in preveč sladke hrane ali pijač. Tako na primer telo za pre-

bavo ene molekule sladkorja porabi kar 54 molekul magnezija.

Moč naših encimov pa lahko načenjajo tudi mnogi toksini, ki v telo pridejo preko hrane, pijače, zdravil, vdihavanja ali pa preko kože (npr. ostanki pesticidov v hrani, jemanje zdravil, uporaba spornih kemikalij v kozmetiki, čistilih, v delovnem okolju ...). Ostanki organofosfatnih pesticidov blokirajo encime, ki regulirajo prenos živčnega prenašalca acetilholina. S tem med drugim nevarno motijo komunikacijo živčevja z mišicami. Skrajna posledica tega so mišični krči, paraliza, krč bronhov in zadušitev. Znano je npr. da tudi mnogi bojni strupi vplivajo na te encime. Dober primer uničevanja encimov je tudi pretirano uživanje antibiotikov. Mnogi od njih delujejo tako, da onemogočijo delovanje bakterijskih encimov. Ker pa antibiotiki ne ločijo med dobrimi in slabimi bakterijskimi encimi, seveda prizadenejo tudi encime naših koristnih mlečnokislinskih mikrobov v črevesju. Še več, antibiotiki poškodujejo tudi celične elektrarne – mitohondrije, ker naj bi ti evolucijsko izvirali iz bakterij. Posledica je primanjkljaj nastajanja celične energije ATP in težave kot so utrujenost, izčrpanost, migrenski glavoboli, parkinsonova bolezen, alzheimerjeva bolezen, avtoimuna obolenja, alergije, fibromialgija in druge težave. Mnoge od naštetih težav so verjetno posledica tudi slabšega delovanja encimov, saj ti za delovanje porabijo ogromno ATP energije.

Tudi pretirano uživanje pasterizirane, konzervirane, termično obdelane hrane, ki encime v osnovnem živilu uniči, obremenjuje naše encimske moči. Telo jih, da bi takšno hrano prebavilo, mora več proizvajati samo, zaradi česar s časoma lahko pride do encimskega pomanjkanja. Izčrpanost trebušne slinavke in upad zgoraj omenjenih sistemskih proteolitičnih encimov sta lahko že dve posledici tega.

KAKO TELESNE ENCIME PODPRETI?

Za krepitev encimske moči telesa je nujno odpravljati neakovostnega načina življenja. To med drugim pomeni tudi pravočasno obvladovanje stresa, skrb za redno sproščanje, razkisanje in razstrupljanje telesa, izogibanje toksinom v okolju, kozmetiki ... Ker večina razstrupljanja, obnove poteka ponoči poleg počitka in sprostitve nujno rabimo tudi dovolj spanja. Dobro je uživati čim manj predelano ter predvsem

ekološko hrano. Del te naj bo vsak dan surove, saj je ta polna lastnih encimov, ki pomagajo pri prebavi in tako ohranjajo pomembne telesne encime. Zelo pomembno pa je vsak dan v prehranske navade vrniti tudi uživanje mlečnokislinsko fermentiranih jedi, kot so kefir, jogurt, sirotka, kislo zelje, kimchi in druge. Ti so namreč bogati z vitalnimi snovmi in seveda z encimi in osnovnimi encimskimi gradniki, ki omogočajo izgradnjo telesu lastnih encimov tam, kjer jih potrebujemo. Moč encimov pa nam lahko pomagajo izboljšati tudi nekateri dodatki prehrani. Kot izjemo med njimi velja izpostaviti kaskadno mlečno kislinsko fermentirane biokoncentrate narejene iz ekološkega sadja, zelenjave, začimb in oreščkov. Ker so ti prave »bombe« vitalnih snovi (npr. polifenolov, osnovnih gradnikov encimov, desno sučne mlečne kisline in ostalih vitalnih snovi), lahko na več načinov krepijo encimsko moč telesa. Desno sučna mlečna kislina izboljša delovanje prebavil in izkoristek zaužite hrane, saj se med drugim lahko izloča več prebavnih sokov z encimi, okrepi črevesna flora ter moč prebavnih encimov za fino prebavo hrane. Več vitalnih snovi v telesu tako pomeni tudi boljše uravnavanje kislino baznega ravnovesja telesa in boljše razstrupljanje. Zaradi vsebnosti koncentrata polifenolnih kislin, ki dokazano izboljšajo aktiva-

cijo določenih razstrupljevalnih encimov v jetrnih celicah, takšni pripravki še dodatno pomagajo pri razstrupljanju telesa. Uravnavanje kislino baznega ravnovesja podpirajo tudi s krepitvijo ostalih encimov znotraj telesa. Ker vsebujejo koncentrat osnovnih gradnikov encimov, telo lahko iz njih izgradi encime tam, kjer mu jih primanjkuje. To pa pomeni tudi boljše delovanje številnih biokemičnih procesov v telesu. Korist uživanja takšnih pripravkov je tudi porast proizvodnje energije ATP (v mitohondrijih) v vsaki telesni celici. Ta naj bi se v posameznih celicah (granulocitih) dvignila tudi za 180 odstotkov. To so npr. z jemanjem Regulatprobio pripravka dosegli pri ljudeh s kroničnim pomanjkanjem energije v pičlih treh mesecih. Ker encimi za svoje delovanje potrebujejo tudi ogromno ATP energije, to pomeni seveda tudi izboljšanje njihovega delovanja. Še več, takšni fermenti lahko vodijo tudi v izboljšanje delovanja živčnih prenašalcev, kot je acetilholin in to celo v primeru blokad encima holinesteraze (Diagnoza, končno ozdravljeni. Dr. Karl-Heinz Blank et al).

Poleg naštetega ne pozabite tudi na polnjenje telesnih rezerv, zlasti z magnezijem. Tega lahko nadomeščate tako z zaužitjem kot kakor preko kože. Eden od kakovostnih magnezijevih pripravkov je npr. Niagari – magnezijeva sol.

Adriana Dolinar

naše vezi šport

ZDCIVS S ŠAHOM KONČAL ŠPORTNE IGRE ZA LETO 2018

Leto 2018 smo po programu športa in rekreacije pri Zvezi društev civilnih invalidov vojn Slovenije začeli s sejo komisije za šport in šah. Na seji smo se dogovorili, katero športno aktivnost bo prevzelo posamezno društvo.

Tako je kot prvo, Društvo civilnih invalidov vojn Slovenije Ljubljana 9. aprila izvedlo športne igre v streljanju s serijsko zračno puško. Sledile so športne igre v kegljanju na avtomatskem kegljišču, ki ga je 26. aprila izvedlo Medobčinsko društvo civilnih invalidov vojn Celje na kegljišču v Golovcu. V soboto, 5. maja, smo se civilni invalidi vojn že tradicionalno, v organizaciji zveze, udeležili pohoda ob žici okoli Ljubljane. Pohod je potekal v dveh skupinah: prva na krajši 2 kilometra dolgi poti in druga na daljši 5 kilometrov dolgi poti. Društvo civilnih invalidov

vojn Primorske je 10. maja izvedlo balinanje dvojk v Obrovu pri Kozini. 29. maja je Medobčinsko društvo civilnih invalidov vojn Maribor izvedlo športne igre v vrtnem kegljanju na kegljišču v Rogozi.

V jesenskem času so bile izvedene športne igre v pi-

kadu in hoji, kar je 11. septembra izvedlo Medobčinsko društvo civilnih invalidov vojn Dolenjske, Bele krajine in Posavja – Novo mesto. V oktobru pa je Medobčinsko društvo civilnih invalidov vojn Gorenjske izvedlo tekmovanje v igranju šaha na Pohorju v hotelu Zarja; ker se igra več kol, je to tekmovanje trajalo tri dni. Na vseh športnih igrah je bila udeležba članov invalidov pohvale vredna, saj je z leti invalidnost vse večja ovira za sodelovanje. Seveda tudi rezultati niso zanemarljivi, vendar pa je najboljši rezultat že sama udeležba na športnih igrah in tudi druženje, ki je za invalide velikega pomena.

Ker se leto počasi končuje, se želim zahvaliti vsem, ki po društvih skrbijo in spodbujajo člane k udeležbi

ter urejajo potrebno dokumentacijo. Zahvala gre tudi strokovni službi zveze. Vsem udeležencem na športnih igrah in tudi ostalim članicam in članom ter vsem bralcem Naših vezi pa želim Sreče, Uspehov predvsem pa Zdravja v letu 2019.

Franc Ožir

ŠPORTNE AKTIVNOSTI VOJNIH INVALIDOV SLOVENIJE

Prvenstvo ZDVIS v šahu

Letošnje prvenstvo ZDVIS v šahu je izvedlo Društvo vojnih invalidov Ljubljana. Šahisti osmih društev vojnih invalidov so se pomerili 6. oktobra 2018, v prijetnem vzdušju društvenih prostorov. Tokrat je bil najboljši Branimir Javornik iz Društva vojnih invalidov Maribor, drugo mesto je zasedel Milan Golja iz Društva vojnih invalidov Gorenjske Kranj, tretji pa je bil Franc Kirbiš in Društva vojnih invalidov Ptuj. Čestitamo vsem udeležencem!

Prvenstvo ZDVIS v pikadu

Letošnje prvenstvo Zveze društev vojnih invalidov Slovenije v pikadu je izvedlo Društvo vojnih invalidov Ptuj, 20. oktobra, v večnamenski dvorani v Spuhljah pri Ptuj. Tekmovanje v pikadu je tradicionalno najštevilčnejše po udeležbi, letošnje pa je bilo še posebej množično. Pomerilo se je kar 88 tekmovalcev iz 13 društev vojnih invalidov.

Bogato bero je odneslo Društvo vojnih invalidov Ptuj, saj so Ptujčani zasedli prva tri mesta. Prvo mesto je zasedel Silvo Pilinger, drugo Mitja Krabonja, tretje mesto pa si je »*primetal*« Anton Lorber. Med drugimi člani so bili najboljši Franc Jordan iz Društva vojnih invalidov Gorenjske Kranj, Janez Škrlič iz Društva vojnih invalidov Notranjske in Edi Gabrič iz Društva vojnih invalidov Zasavje. Med ženskami so slavile Terezija Moljk iz Društva vojnih invalidov Notranjske, Majda Korbar iz Društva vojnih invali-

dov Zasavje in Jadranka Bodner iz Društva vojnih invalidov za Koroško.

Ekipa ZDVIS v sestavi najboljših s prvenstva zveze v pikadu: Silvo Pilinger, Mitja Krabonja, Anton Lorber in Janez Bobnar, se je 3. novembra 2018 udeležila državnega prvenstva ZŠIS – POK v Hrastrniku in osvojila odlično 3. mesto. Čestitamo! To je prvo visoko priznanje zveze na državnem prvenstvu ZŠIS-POK.

Andreja Markovič

NAGRADNA KRIŽANKA

	PLAVAJOČA SIGNALNA NAPRAVA, BOJA	REGIJA, OBMOČJE	TIROLSKA REKA	BORBA, BITKA	OBLJUBA	MUSLI- MANSKI POSTNI MESEC, RAMAZAN	GESLO	MATJAŽ TANKO	TEŽKA ŽLAHTNA KOVINA (Ag)	HRVAŠKA DENARNA ENOTA	OPORNI, PODPORNI PREDMET	VEČ SATOV	KMEČKI DELOVNI STROJ
							MENTAL- NOST						
LENOST							IZDELOV. STRUPOV IT. PISEC (UMBERTO, IME ROŽE)						
ISKRE IN POKANJE PIROTEH- NIKE NA NEBU								OSNOVNA MERA					
VASILIJ IVANČUK			SOVPAD	ŠAPA ZGORNJI, OBLI DEL GLAVE				UMET- NOSTNI SLOG V 17. STOL. EVA GREEN					
DEL OKOSTJA					GLAVNO MESTO DELAWARA KOŠČEK SUKANCA					ŽOGA IZVEN IGRIŠČA ČASOVNI TERMIN			
SPREJEM- NIK RADIJSKIH VALOV							IGRALEC SAMOBOR DOLGO OBDOBJE, VEK				JAMIE OLIVER NAPRAVA V PRISTA- NIŠČU		
POMOČ: DOVER EJEKTOR EMINEM MANN	VIŠNJA S TEMNO RDEČIMI MANJŠIMI SADOVI	SLOVITI AMERIŠKI RAPER VZVOD PRI PUŠKI						BANJA ZA KOPANJE	ESTRADA RUSKI IGRALEC VIDOV				
MEKETA- NJE					ZADNJA STOPNJA BAROKA RAGLJA							PISEC IDIL	JEDRO, BISTVO, SRŽ
ANGELINA JOLIE			NALEZLJ. CREVESNA BOLEZEN S KRČI V TREBUHU	HRUP, TRUŠČ BELA MORSKA PTICA						OCET VRBOVO GRMOVJE, DREVJE			
ZVRST GLASBE Z JAMAJKE							OBLEKA, OBLAČILO ANTON AŠKERC				DOKTOR NEMŠKI PISATELJ (THOMAS)		
GLAVNO MESTO GANE					REDEK, NEGOVAN GOZD				MANJŠI GRM GOVEDU PODOBNA ANTILOPA				
SLOG, ŽANR					NAŠ SMUČ. SKAKALEC (GREGA) LENNY KRAVITZ				INDONEZ. TURISTIČ- NI OTOK OLGA ČEHOVA				
MLINSKA GRED (IZ ČRK IMENA ŽELJKO)							ORIGI- NALNA LISTINA, UNIKAT						
PREBI- VALKA ARABIJE							AVTOR: MATJAŽ HLADNIK	ŠOLARKA					

Rešitev križanke pošljite na: **ZDCIVS, Uredništvo Naših Vezi, Dunajska 129, 1000 Ljubljana.**

Med prispelimi pravilnimi rešitvami bomo izžrebali tri nagrajence.

Nagrajenci iz prejšnje številke:

1. **Anton Lovšin**
2. **Ivan Blažič**
3. **Anja Arčon**